

MUURAMEN TYÖPAJAN TOIMINNAN VAIKUTUS TYÖLLISTYMISEEN, ELÄMÄNHALLINTAAN JA SOSIAALISIIN TAITOIHIN

Marjut Salmela

**Opinnäytetyö
Kesäkuu 2008**

Sosiaali- ja terveysala

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) Marjut Salmela	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 66	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Muuramen työpajan toiminnan vaikutus työllistymiseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Eero Tapaninen		
Toimeksiantaja(t) Muuramen työpaja		
Tiivistelmä <p>Työpajatoiminta otti ensiaskeleensa Suomessa 1980-luvun puolivälissä. Pajatoiminta perustettiin etenkin syrjäytymisvaarassa olevia ammattikouluttamattomia nuoria varten. Muuramen työpaja on perustettu vuonna 1994. Se on Muuramen kunnan sosiaalitoimen alaisuudessa toimiva työllistämis- ja työssäoppimiskeskus. Toiminnassa on vuositasolla mukana noin 50 aktivoitavaa.</p> <p>Tutkimuksen yleisenä taustana oli selvittää Muuramen työpajan toiminnan yleisiä vaikutuksia. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää miten työpajajakso vaikuttaa asiakkaan työllistymiseen, miten asiakkaat ovat kokeneet ohjauksen ja työtehtävät työpajalla, mitä tavoitteita asiakkaat ovat asettaneet pajajaksolle ja kuinka pajajakso on vaikuttanut asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Tutkimus toteutettiin postikyselyn muodossa, johon sisältyi sekä monivalinta- että avokysymyksiä. Kyselyyn vastasi 18 asiakasta.</p> <p>Tutkimuksen perusteella pajajaksolla oli vaikutusta asiakkaan työllistymiseen ja aktivoitumiseen. Asiakkaat kokivat perehdytyksen ja ohjauksen töissä hyvänä ja riittävänä. Työtehtävät koettiin mielekkäinä, monipuolisina ja liian helppoina. Asiakkaiden tavoitteet koskivat pääasiassa työkokemuksen saamista ja työllistymistä sekä sisällön saamista arkielämään. Uusien ystävien saaminen nousi tärkeään merkitykseen, samoin selkeämmän päivärytmin saavuttaminen. Sosiaalisissa taidoissa kehitystä havaittiin. Tulosten perusteella työpajatoiminnalla on vaikutusta asiakkaiden elämäntilanteeseen positiivisessa merkityksessä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Työpaja, aktivointi, elämänhallinta, sosiaaliset taidot		
Muut tiedot		

Author(s) Marjut Salmela	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 66	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Efficiency of Muurame workshop in employment, life control and social skills.		
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) Eero Tapaninen		
Assigned by Workshop of Muurame		
Abstract <p>First workshops were created in Finland in the middle of 1980's. Workshops were created especially for the young people who were without a professional education and were in the danger of social exclusion. The workshop of Muurame started its operation in 1994. It falls within the authority of the social welfare services of Muurame. Annually there are over 50 people in activation.</p> <p>The aim of this study has been to find out what kind of influences Muurame's workshop has. The target of this study was to find out how the time spent in workshop influences in the employment of clients, how clients experience guidance and work in workshop, what goals the clients have been setting for the workshop period and how does the workshop period influence to total situation of life, life control and social skills. The study was post questionnaire and in the questionnaire there were questions of multiple choice and open questions. 18 people answered.</p> <p>According to the study workshop period had influence in employment of clients and activation. Clients experienced guidance and initiations in work good and sufficient. Works were experienced versatile, meaningful and too easy. The goals of clients concerned mainly having work experience, employment and having meaning in life. Having new friends was very important, also achieving more clear rhythm in day. Development in social skills was perceived. According to the results workshops have influence in the situation of clients lives in positive meaning.</p>		
Keywords Workshop, activation, life control, social skills		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 TYÖPAJATOIMINTA	6
2.1 Työpajatoiminta Suomessa	6
2.2 Muuramen työpaja	12
2.2.1 Pajajakson sisältö	14
2.3 Työ- ja yksilövalmennus	15
3 TYÖTTÖMYYS	16
4 AKTIVOINTI	19
5 ELÄMÄNHALLINTA	22
5.1 Ulkoinen ja sisäinen elämänhallinta	23
5.2 Normaali elämänhallinta	24
5.3 Opittu avuttomuus ja vieraantumisteoria	25
5.4 Elämänhallintatapoja	27
6 SOSIAALISET TAIDOT	29
7 TUTKIMUSPROSESSI	32
7.1 Tutkimusongelmat	33
7.2 Menetelmä valinnat	34
7.3 Kyselytutkimus	35
7.4 Tutkimuksen toteutus	36
7.5 Aineiston käsittely	37
7.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset	38

8 MUURAMEN TYÖPAJAN TOIMINNAN VAIKUTUKSET	39
8.1 Taustatekijät, ohjautuminen pajalle ja terveydentilan huomiointi.....	40
8.2 Työllistyminen	42
8.3 Ohjaus, perehdytys ja työtehtävät pajalla	43
8.4 Tavoitteet pajajaksole	44
8.5 Elämänhallinta ja sosiaaliset taidot	45
8.6 Pajajakson käyneiden työllistyminen iän ja sukupuolen mukaan.....	47
8.7 Tavoitteiden toteutuminen iän ja pajajakson keston mukaan	48
8.8 Elämänhallinnan kohentuminen iän ja pajajakson keston mukaan	48
8.9 Sosiaalisten taitojen kehittyminen pajajakson keston mukaan	49
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	50
LÄHTEET.....	58
LIITTEET	
Liite 1. Kyselylomake	61
Liite 2. Saatekirje	66
 KUVIOT	
KUVIO 1. Pajajakson kesto	42
KUVIO 2. Asiakkaiden tilanne tällä hetkellä	44

1 JOHDANTO

Työpajatoiminta otti ensiaskeleensa Suomessa 1980-luvun puolivälissä. Pajatoiminnan tarpeessa olivat etenkin syrjäytymisvaarassa olevat ammattikouluttamattomat, työttömät nuoret. Täystyöllisyyden vaihduttua lamaksi 1990-luvun alussa oli pajoilla entistä enemmän asiakkaita. Työttömyysasteet kohosivat ja yhä useampi nuori jäi ilman työpaikkaa. Työpajat olivat monelle sopiva mahdollisuus työllistyä ja saada elämäänsä sisältöä ja mielekästä tekemistä. Työpajatoiminnalla on kysyntää, vaikka työllisyystilanne on parantunut. Pajoille on ohjautunut myös vanhempia asiakkaita. Etenkin pitkäaikaistyöttömille työpaja on hyvä välietappi, jossa on mahdollista harjoitella työelämän pelisääntöjä uudelleen sekä päivittää omaa ammattitaitoaan.

Työpajatoiminnalle haasteensa asettaa lainsäädäntö. Lait eivät suoranaisesti velvoita kuntia tai valtiota järjestämään työpajatoimintaa. Monissa kunnissa on kuitenkin huomattu, että työpajatoiminta on kannattavaa niin nuorten kuin vanhempienkin työttömien osalta. Työpajatoimintaan sijoitettu raha palaa takaisin verojen muodossa kun pajajakson käyneet työllistyvät parhaimmassa tapauksessa avoimille työmarkkinoille. Työpajojen mahdollisuus koulupudokkaiden kanssa työs-kentelyssä on myös huomattu.

Muuramen työpaja on perustettu vuonna 1994 nuorten työpajaksi. Työpajalla toimii puutyö- ja kokoonpano-osasto. Kaikki pajan asiakkaat ovat muuramelaisia. Vuositasolla työpajalla on noin 50 asiakasta ja yhtä aikaa pajalla voi työskennellä 16 asiakasta. Vaikka pajatoimintaa Muuramessa on ollut jo vuodesta 1994, ei pajan toiminnasta ole tehty tutkimuksia koko aikana. Euroopan sosiaalirahaston toimiessa rahoittajana vuoteen 2002 saakka, kerättiin ESR:lle vuosittain tietoja asiakkaiden työllistymisestä.

Työpajatoimintaa on tutkittu aikaisemmin Suomessa mm. Kirsti Laakson (2001, 1, 46-47) toimesta. Laakso on tehnyt vuosina 1996, 1998 ja 2000 tutkimukset käyttäen samaa arviointimenetelmää pajatoiminnan vaikuttavuudesta. Menetelmän

avulla on saatu barometrityyppisesti tietoa pajojen toiminnasta ja asiakaskunnasta. Tutkimus on ollut laaja ja koko Suomen kattava. Siihen on osallistunut yhteensä 17 nuorten työpajaa. Laakso on saanut pajatoiminnan kannalta kannustavia tuloksia. Pajajaksolle asetetut tavoitteet on saavutettu hyvin ja etenkin elämänhallinnassa, ammatillisissa valmiuksissa ja uusien taitojen oppimisessa onnistuttiin tavoitteista parhaiten. Nuoret ovat useimmiten asettaneet tavoitteekseen inhimillisen elämän asiat. Tämä on näkynyt etenkin viimeisessä, vuoden 2000 tutkimuksessa. Pajajaksolla tavoitellaan parempaa elämänhallintaa, suuntaa elämänuralle ja uusia taitoja itselle. Nuoret ovat korostaneet arvokkaan työkokemuksen saamista, sosiaalista puolta sekä muiden kanssa yhdessä työskentelyn merkitystä. Laakson tutkimuksissa kävi ilmi, että onnistuneen pajajakson jälkeen lähes puolella nuorista ei ollut varmaa tietoa työ- tai opiskelupaikasta, mutta lähes kaikilla oli tulevaisuuden suunnitelmia, esim. työnhaun merkeissä. Laakso näkee pajojen vakiinnuttaneen asemansa koulutuksen ja työelämän välimaastossa sekä kaikenlaisten nuorten paikkoina ja elämänhallinnan parantajina etenkin pitkään työttömänä olleiden keskuudessa.

Laakson vuoden 1998 tutkimuksessa on käynyt ilmi, että palaute pajatoiminnasta on ollut kokonaisuutena myönteistä. Työtehtävät ovat vastanneet nuorten tarpeita ja nuoret ovat olleet tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen ja tukeen pajatyöskentelyssä. Nuoret toivoivat enemmän tietoa pajajakson jälkeisistä työllistymismahdollisuuksista. Omien ammatillisten valmiuksien kehittäminen näkyi tässäkin tutkimuksessa. Aikaisemmassa vuoden 1996 tutkimuksessa näkyi, että pajalle tultiin vain vuodeksi töihin tai selkiyttämään ammatinvalintaa. Kohderyhmästä iso osa oli hakeutunut pajalle omasta kiinnostuksesta, ei ainoastaan työvoimatoimiston kehotuksesta. Reilulla puolella pajajakson käyneistä oli näköpiirissä työttömyys pajajakson päätyttyä. (Laakso 1999, 30–31.) Lisäksi pajatoimintaa on tutkittu yksittäisten pajojen osalta esimerkiksi Karjalaisen (1999) toimesta. Lisäksi Virtanen ja Kuoppala (2000) ovat tutkineet ESR-rahoituksella toimivia innovatiivisia työpajoja.

Kiinnostuin Muuramen työpajan toiminnasta oltuani pajalla asiakastyön harjoittelussa syksyllä 2006. Työpajatoiminta siirtyi vuoden 2007 alusta sosiaalitoimen

alaisuuteen toimittuaan siihen saakka sivistystoimen alaisuudessa. Mielestäni oli hyvä aika tehdä tutkimusta Muuramen työpajan toiminnan vaikutuksista, jotta pajatoiminnan tarve voidaan jatkossakin perustella. Aihe on siis ajankohtainen ja tärkeä sekä hyödyllinen työpajalle ja tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää pajatoiminnan kehittämisessä. Tutkimus päätettiin toteuttaa opinnäytetyönäni.

Yhdessä Muuramen työpajan henkilökunnan kanssa päätimme toteuttaa tutkimuksen postikyselyn muodossa, koska silloin saavutetaan suurin osa asiakkaita. Kohderyhmäksi valitsimme vuoden 2006 asiakkaat. Työpajalle haluttiin tietoa pajalle ohjautumisesta, pajajakson ohjauksesta ja perehdytyksestä, työllistymisestä pajajakson päätyttyä sekä asiakkaiden kokemuksia työtehtävistä. Omien opintojeni näkökulmasta minua kiinnostivat asiakkaiden tavoitteet ja niiden saavuttaminen, elämänhallinta sekä sosiaaliset taidot ja kuinka pajajakso vaikutti näihin.

Tutkimuksen alussa keskeisiksi tutkimuskysymyksiksi nousivat seuraavat:

- Miten työpajajakso vaikuttaa asiakkaan työllistymiseen?
- Miten asiakkaat ovat kokeneet ohjauksen ja työtehtävät työpajalla?
- Mitä tavoitteita asiakkaat ovat asettaneet pajajaksolle?
- Kuinka pajajakso on vaikuttanut asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin?

2 TYÖPAJATOIMINTA

2.1 Työpajatoiminta Suomessa

Työpajatoiminta lähti käyntiin 1980-luvun puolivälissä, jolloin perustettiin ensimmäiset nuorten työpajat Helsinkiin. Vuosina 1993–1995 perustettiin suurin osa nykyisin toiminnassa olevista työpajoista. Esimerkkiä pajatoimintaan saatiin keskieuroopasta, etenkin Hollannista ja Saksasta. Ajan myötä suomalaiset työpajat ovat omaksuneet vaikutteita etenkin englantilaisesta pajakulttuurista, jolle on ominaista toiminnan epävirallisuus ja helppous vaihtaa linjaa. Pajatoiminnan käynnistyessä 1980-luvun puolivälissä Suomessa elettiin täystyöllisyyden aikaa. Pajatoiminta suunnattiin silloin lähinnä syrjäytymisvaarassa oleville ammattikouluttamattomille, työttömille nuorille. Nuoria työllistettiin määrääjaksi, yleensä puoleksi vuodeksi. Nykyisin työpajojen tehtäväkenttä on laajentunut ja monipuolistunut, mutta syrjäytymisprosessin katkaiseminen on edelleen yksi työpajojen päätehtävistä. (Arminen 1996, 9; Laakso 1999, 2.)

Työpajatoiminnan alku liittyy olennaisesti nuorisotyöttömyyden historiaan, kunnallisen nuorisotyön metodikamppailuun sekä kolmannen sektorin ensiaskeleisiin osaksi palvelujärjestelmää. Täystyöllisyys vaihtui lamaksi ja nuorten työttömien määrä kasvoi 90 000 työttömään ja työttömyysaste nousi 15 – 24-vuotiaiden ikäryhmässä 40 prosenttiin. Myös rakenteellinen muutos tapahtui nuorten työttömien sisällä. Nuorista työttömistä kaksi kolmasosaa oli saanut ammatillisen koulutuksen ja loput olivat pelkän peruskoulun tai lukion suorittaneita. 1990-luvun puolivälissä työpajajoja oli noin 200. Työpajoilla tarjottiin nuorille koulutusta, työkokemusta ja työharjoittelumahdollisuuksia. Vuonna 1999 Suomessa oli noin 350 työpajaa ja niissä työskenteli noin 8000 nuorta, mutta myös vanhempaa työntekijää. Vanhempien asiakkaiden ottaminen mukaan pajatoimintaan on ollut Euroopan sosiaalirahaston ESR:n tavoitteissa. Suomessa monet työpajat saavat toimintaansa tukea ESR:ltä. Euroopan sosiaalirahaston suunnitelmassa vuosille 2000–2006 oli edelleen pääpaino aktiivisen työllisyyspolitiikan tukemisessa, pitkäaikais-työttömyyden ehkäisyssä, nuorten työllistymisen tukemisessa ja yhteiskunnalli-

sen syrjäytymisen ehkäisyssä sekä koulutuksen kehittämisessä työllistymisen ja työelämään integroitumisen helpottamiseksi. (Hassinen, 2004, 10; Laakso 1999, 2.)

Vuosille 2007–2013 painopisteet Suomen ESR-ohjelmassa ovat työelämäläheinen koulutus ja työvoimapalvelut. Lisäksi panostetaan nuorten koulutukseen ohjaamiseen ja siinä tukemiseen sekä elinikäisen oppimisen periaatteen ylläpitäminen aikuisväestössä. Näiden toimien on tarkoitus lisätä aktiivisuutta ja työllisyyttä. Eriyistoimia kohdennetaan epäedullisessa asemassa olevien työllistymiseen. Ryhmään kuuluvat vajaakuntoiset, vammaiset, maahanmuuttajat, nuoret ja ikääntyvät. Tavoitteena on myös vähentää rakenteellista työttömyyttä. (Euroopan komissio 2008.)

Lakiteksteissä työpajoja ei suoranaisesti mainita, mutta työpajatoimintaa voidaan arvioida suhteessa vuonna 1995 voimaan tulleeseen nuorisotyölakiin. Tällä viitataan etenkin nuorten työpajoihin. Nuorisotyölaissa yhteiskunnan tehtäviin luetaan nuorten suotuisien elinolojen tukeminen ja parantaminen. Lain henki velvoittaa kuntia kiinnittämään huomiota vaikeimmassa asemassa olevien nuorten työllistämiseen. Työpajatoiminta on nähtävissä velvoitetöyöllistämisen jälkeisen ajan työvoimapolitiittisena mahdollisuutena. Aikaisemmin työpajoihin on liitetty vahvasti poikatyön leima sekä ongelmanuorien varastoinnin ajatus. Kehityksen myötä työpajat ovat muodostumassa nuorisotyön tukijalaksi, joustavien koulutuspalvelujen, oppisopimuskoulutuksen ja ammatinvalinnan ohjauksen ohella osaksi työ- ja koulutuspoliittista toimintaa. Pajatoiminnan tulisi lähteä työn, koulutuksen ja ihmisen elämäntavan yhdistelmästä. (Karjalainen 1999, 16–17.)

Vuonna 2006 voimaan tullut nuorisolaki (27.1.2006/72) sisältää uusia linjauksia työpajatoiminnastakin. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina nähdään yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus, tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Laissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Nuorisotyö ja nuorisopolitiikka kuuluvat

kunnan tehtäviin. Muiden nuorisotyön muotojen mukaan laissa mainitaan kunnan tehtäviin kuuluvan järjestää nuorten työpajapalveluita tarvittaessa. Lain mukaisesti käyttökustannuksiin voidaan myöntää valtion avustusta. (L 27.1.2006/72.)

Nuorten yhteiskuntatakuun toimeenpanossa työpajojen rooli on olennainen. Yhteiskunta takuu koskee kaikkia alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita. Yhteiskuntatakuuseen kuuluu palveluprosessin tehostaminen ja lupaus siitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle työttömänä työnhakijana olevalle nuorelle tarjotaan viimeistään työttömyyden jatkuessa yhdenjaksoisesti kolme kuukautta hänen tilannettaan edistävä aktiivivaihtoehto. Yhteiskuntatakuulla tavoitellaan nuorten työttömyyden pitkittymisen ehkäisyä kaikin mahdollisin keinoin. (Opetusministeriö ja Työministeriö 2005, 2.)

Työpajatoimintaa ylläpitää 80-85 prosentin osuudella kunnat ja loput ovat säätiöitä tai yhdistyksiä, joiden taustalla kunta on yleensä yhtenä tahona. Työpajatoiminnan rahoitusmalli on muodoltaan sellainen, joka mahdollistaa toiminnan vakinaistamisen. Valtion avustuksena myönnettävä valtion tuki muodostaa osan rahoituspohjasta. Työpajoilla on mahdollisuus hankkia rahoitusta myös myytävien palveluiden kautta. Rahoitus koostuu yleensä työpajatoiminnan ylläpitäjän osuudesta, työpajatoiminnan myytävistä palveluista, työpajatoiminnan työn myyntituloista, nuorten työpajatoiminnan tulosperusteisesta valtionavusta ja muista avoimesti haettavista projektirahoituksista. Työpajatoiminnasta tehdyt kustannus- ja vaikuttavuuslaskelmat osoittavat työpajatoiminnan olevan kunnalle taloudellisesti kannattavaa, koska sillä voidaan vähentää nuorten syrjäytymistä. Työpajatoimintaa nähdään joustavana mahdollisuutena täydentää kodin, koulun ja työelämän antamaa tukea nuorten kasvulle ja sosiaalistumiselle. (Opetusministeriö ja Työministeriö 2005, 6.)

Pajatoiminnan ympärillä on käyty keskustelua tulisiko pajat vastaisuudessa säilyttää joustavina ja projektimuotoisina yksikköinä vai liittää tiiviimmin osaksi ammatillista koulutusjärjestelmää. Toimiminen nyky muodossa lisää joustavuutta ja innovatiivisuutta, mutta liittyminen koulutusjärjestelmään lisäisi uskottavuutta työnantajien silmissä. Pajojen organisaatorakennetta on uudistettu. Kunnallisten

pajojen rinnalle on syntynyt säätiöpohjaisia työpajoja, joiden organisaatioon voi sisältyä myös muuta työtoimintaa nuorten työtoiminnan lisäksi. On myös muodostettu seutukunnallisia pajoja ja pajaverkostoja. (Laakso 1999, 3.)

Kun työpajat perustettiin 1980-luvun puolivälissä, ne olivat tarkoitettu vaikeimmin työllistettäville nuorille, joilla ei ollut ammatillista koulutusta ja jotka eivät ilman erityistoimepiteitä pystyisi hakeutumaan koulutukseen tai työhön. Kun toiminta on laajentunut, on myös työpajojen luonne muuttunut. Kun nuorisotyöttömyys kasvoi, pajat muuttuivat kaiken tyyppisten nuorten paikoiksi, joissa oli laaja-alaisia koulutus- ja työllistämispalveluja. Pajojen suosio ei ole romahtanut, vaikka nuorisotyöttömyyden tilanne on parantunut. Nuoret näkevät pajat hyväksyttävänä tapana valmistautua työelämäään. Työpajoja on pyritty kehittämään koulutuksen ja työelämän välimaastoon joustavasti istuvia yksiköitä, jotka kehittävät asiakkaiden elämänhallintaa sekä kykyjä ja mahdollisuuksia löytää pajajakson jälkeen työpaikka, perustaa oma yritys tai motivoitua hakemaan ammatilliseen koulutukseen. (Laakso 1999, 5-6.)

Nuorisotyöttömyys on vähentynyt, mutta pajoja tarvitaan edelleen. Paikkakunnilla, joilla työllisyystilanne on huonompi, pajoille on tulijoita. Innovatiiviset projektit houkuttelevat varsinkin nuoria pajoille. ESR-tuella toteutetut pajaprojektit ovat luoneet uutta pajakulttuuria, joka koostuu työn, koulutuksen ja elämäntavan yhdistelmästä. Etenkin nuorten kohdalla pajoilla on tärkeä rooli koulutukseen ohjauksessa ja motivoinnissa sekä ammatinvalinnan ohjauksessa. Työpajoilla on tärkeä rooli työelämäään sosiaalistajina. Monille nuorille työpajat tarjoavat ensikosketuksen työelämäään ja työelämän pelisääntöihin. Työpajalla on mahdollista kokeilla omia taitoja turvallisessa ympäristössä ja ilman vapaiden markkinoiden työpaikan paineita. Niille, jotka ovat olleet pitkään työttömänä, työpajat antavat mahdollisuuden palata normaaliin elämän- ja työrytmiin. Myös tuki psykososiaalisiin ongelmiin on tarpeen monelle pitkäaikaistyöttömälle. Ammatillaiset ovat toivoneet, että pajoilla lisättäisiin yksilökohtaisten suunnitelmien laatimista sekä pajajakson ajalle että päättymisen jälkeiselle ajalle. Pajojen on myös toivottu huomioivan paremmin yhteiskunnan ja työelämän vaatimuksia. (Laakso 2001, 4.)

Viime aikoina esille ovat nousseet innovatiiviset työpajat ja niiden mahdollisuudet. Innovatiivisilla työpajoilla tarkoitetaan Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tukemia työpajoja. Näissä pajoissa etsitään uudenlaisia työ-, koulutus- ja sosiaalipoliittisia ratkaisuja. ESR:n rahoituksen piirissä on noin neljäsosa suomalaisista työpajoista. Innovatiivisiin periaatteisiin luetaan kumppanuusperiaate, osallisuus- ja polkuajattelu, naisten tuleminen mukaan työpajatoimintaan ja yritysten integroiminen verkostoon. Innovatiivisuuteen kuuluvat myös pedagogiset elementit ja iskusanat, kuten ”learning by doing”. Kansalaispajan taas ajatellaan olevan kooltaan pieni, mutta pajalla on mahdollista luoda nuorille kokonaisvaltaisia työ- ja koulutuspaketteja. Näin yhdistetään työnvälitys, eriasteinen sosiaalinen kuntoutus, ammatillinen kouluttautuminen sekä erilaiset työllistymisen muodot kuten oppisopimus. (Karjalainen 1999, 17–18.)

Työpajoja voidaan pitää myös syrjäytymisen katkaisijoina. Syrjäytyminen on monimutkainen ongelmakokonaisuus. Kun ihminen syrjäytyy, on nähtävissä yksilöllisiä, institutionaalisia ja kulttuurisia tekijöitä. Syrjäytymisen syitä voidaan löytää yhteiskunnan rakenne-, resurssi- ja prosessitekijöistä ja yksilöllisistä elämäntilanteista. Syrjäytyminen tarkoittaa yksilön joutumista yhteiskunnan ulkopuolelle, poikkeamista valtakulttuurin odotuksista ja elämän valtavirrasta. Työttömien kohdalla syrjäytyminen ei rajoitu vaan työstä ulosjäämiseen vaan siihen liittyvät myös koulutuksellinen, normatiivinen ja vuorovaikutuksellinen syrjäytyminen. Syrjäytyminen nähdään prosessina, joka alkaa nuorilla vaikeuksista koulussa, kotona ja sosiaalisissa toimintaympäristöissä. Seuraava aste on koulun keskeyttäminen tai alisuorittaminen. Tämä johtaa huonoon työmarkkina-asemaan ja jopa täydelliseen syrjäytymiseen, joka pahimmillaan näkyy työn vieroksuntana ja kriminalisointumisenä. Viimeisenä asteena on nähtävissä laitostuminen tai eristäytyminen yhteiskunnasta. Vanhemmilla syrjäytyminen lähtee liikkeelle alityöllisyydestä tai työttömyydestä, etenee riippuvuuteen sosiaaliavusta ja johtaa vähitellen täydelliseen sosiaalisten siteiden rikkoutumiseen. Syrjäytymisessä on sekä taloudellinen että sosiaalinen ulottuvuus. (Ahlqvist, 1996, 133; Laakso 1999, 7.)

Työpajojen mahdollisuus auttaa koulupudokkaita on huomattu. Koulupudokkaiksi on kutsuttu niitä nuoria, joilla peruskoulu jää kesken. Koulupudokkaisiin voidaan

lukea myös ne, jotka putoavat järjestelmästä peruskoulun jälkeen. Nämä nuoret saavat käytyä peruskoulun huonoilla arvosanoilla, mutta eivät sijoitu jatko-opintoihin. He ovat tavallaan koulutuspuudokkaita. Huolestuttavaa on näiden nuorten suuri määrä. Jopa 3000 nuorta eli viisi prosenttia jää vuosittain julkisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. On huomattu, että pudokkaiden määrä kasvaa tämänkin jälkeen. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen keskeyttää hieman yli kymmenen prosenttia ikäluokasta. Tutkitusti on todistettu, että nuoren on päästävä viimeistään 20–23-vuotiaana kiinni toisen asteen koulutukseen, muussa tapauksessa hän jää todennäköisemmin loppuiäkseen pelkän peruskoulun varaan. (Jokinen 2007, 10–11.)

Koulu- ja koulutuspuudokkaita yhdistää heikot vuorovaikutustaidot ja tarve aikuisen tuelle. Enemmistö heistä on poikia ja oppisen tavoista heille sopii parhaiten tekemällä oppiminen. Monesti koulupudokkaat ovat sosiaalisilta taidoiltaan rajoituneempia ja etenkin taito toimia ryhmässä on heikko. Koska nuori ei ole koulutuksessa eikä työmarkkinoilla, hänen löytämisensä on hankalaa. Monet ovat syrjäytyneet ja kokeneet monia epäonnistumisia ja eivät luota omiin kykyihinsä. Apua tarvitaan niin viranomaisten kanssa asioimisessa kuin vuorokausirytmien muuttamisessa takaisin normaaliksi. Erinomaiseksi apuvälineeksi moniammatillista osaamista vaativassa sopeuttamis- ja sopeutumisjaksossa ovat osoittautuneet työpajat. Työpajat kannustavat nuoria työllistymään ja pyrkivät ehkäisemään työttömien ja opintonsa keskeyttäneiden nuorten syrjäytymistä. (Jokinen 2007, 10–11.)

Työpajoille omatoimisesti tulevien nuorten määrä on vuoden 2000 jälkeen kasvanut huomattavasti. Pajojen hyvä maine ja hyödyllisyys vetävät nuoria puoleensa. Pajoilla toimivien työ- ja yksilövalmentajien tuki on onnistunutta etenkin siksi, että valmentajat ovat mukana pajatoiminnassa ja auttavat nuoria kaikissa mahdollisissa asioissa. Työ- ja yksilövalmentajat eivät ole toimistossa istuvia viranomaisia, joita on vaikea lähestyä. Nuoret kokevat pajajaksolla saadun vertaistuen tärkeäksi, samoin kuin vuorovaikutustaitojen kohentumisen. (Jokinen 2007, 11–12.)

Työpajojen ohjaajien ja vetäjien asema on koettu ongelmalliseksi pitkään. Vetäjät ovat usein itsekin tukityöllistettyjä enintään kahdeksi vuodeksi. Vetäjiin kohdistuu kovia odotuksia ja ohjattavat saattavat olla vaikeaa ainesta. Haasteena on löytää työvoimatoimistosta työttömiä, ammattitaitoisia sekä tarjolla olevalla palkalla töihin tulevia ohjaajia vain kahden vuoden määräaikaan työsuhteeseen. Ohjaajalta vaaditaan oman alan teknistä osaamista sekä valmennus- ja ohjaustaitoja. Työpajoilla joudutaan jatkuvasti kohdistamaan voimavaroja uusien ohjaajien rekrytointiin ja perehdyttämiseen. Tärkeää olisikin vakinaistaa toiminta sekä taata perustoimintojen jatkuvuus. Pajatoiminnan kehittäminen lyhyillä työsuhteilla ei voi olla määrätietoista. (Laakso 2001, 5.)

Pajatyöskentelyssä on hyödynnetty sukupolvien kohtaamista. Jo työkokemusta omaavat ja nuoret kohtaavat pajojen arjessa. Varsinkin nuorten kohdalla työharjoittelu ja koulutukseen ohjaaminen ovat pajojen keskeisiä toimintavälineitä. Pajatoimintaa on tukenut viime vuosina yleistynyt yksilövalmentajien palkkaaminen pajoille. (Pohjantammi 2007,7.)

2.2 Muuramen työpaja

Muuramen työpaja on Muuramen kunnan sosiaalitoimen alaisuudessa toimiva työllistämis- ja työssäoppimiskeskus. Aikaisemmin työpaja toimi sivistystoimen alaisuudessa, mutta vuoden 2007 alusta lähtien toiminta on ollut sosiaalitoimen alaista. Työpajalla on puutyöosasto ja kokoonpano-osasto. Työpajalla työskentelee noin 16 henkilöä kerrallaan. Vuoden 2006 aikana pajalla työskenteli 57 eri henkilöä. Työpajan toiminnasta vastaa pajavastaava. Elokuusta 2007 alkaen Muuramen työpajalla on toiminut yksilövalmentaja, joka toimii Suuntana tulevaisuus – seutukunnallisen yksilövalmentajahankkeen palveluksessa. Hanke on Länsi-Suomen lääninhallituksen osarahoittama neljän kunnan yhteishanke, jonka kautta pajoilla on käytettävissä yhteinen yksilövalmentaja. Rahoituksesta vastaavat myös seutupajat yhdessä. Muuramen kunta toimii hankkeen koordinoijana ja hankkeessa ovat mukana Joutsan, Korpilahden, Petäjäveden ja Muuramen työpajat. Lääninhallituksen osarahoitus ulottuu tällä erää 31.3.2009 saakka. (Piirainen, 2008; Piirainen 2006; Suuntana Tulevaisuus-esitys 2007.)

Muuramen työpaja pyrkii vastaamaan niihin tarpeisiin, joita syystä tai toisesta vaikeasti työllistyvillä ihmisillä on. Työpaja on työpaikka henkilöille, joiden on hyvin vaikea saada työpaikka vapailta markkinoilta sekä niille, jotka ovat olleet pitkään poissa työelämästä ja tarvitsevat uuden aloituksen päästäkseen sisään työelämän pelisääntöihin. Työpaja toimii välietappina matkalla tavalliseen työelämään. Muuramen työpajan toiminta-ajatuksena on toimia työllistämisen- ja työssäoppimiskeskuksena tarjoten Muuramen kuntalaisille tukityöllistämipaikkoja, työvalmennusta ja työkokeilupaiikkoja. Toimintaideana on työvoiman kysynnän hyödyntäminen ja työllistämisen edistäminen yritysten työvoimansaannin turvaamiseksi. Työ- ja harjoittelupaikkoja tarjotaan yli 17-vuotiaille muuramelaisille nuorille ja aikuisille. Työpajan tehtävänä on harjaannuttaa työtön työelämään, antaa työkokemusta nuorille ja toimia työpaikkana siviilipalvelusta tai yhdyskuntapalvelua suorittaville. Työpajalla pyritään ohjaamaan ja motivoimaan koulutukseen tai muun aktiivisen elämän pariin sekä helpottamaan ja tukemaan työelämään pääsyä. Toiminnassa painotetaan monipuolista aktivointia, ohjaamista, syrjäytymisen ehkäisemistä ja yksilöllisten polkujen rakentamista. (Muuramen kunta 2008; Muuramen työpajan esite; Piirainen 2006.)

Tavoitteena on kehittää uusia työmuotoja työvoiman kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamiseksi yhteistyössä muuramelaisten yrittäjien, työvoimahallinnon sekä kunnan eri hallintokuntien kanssa. Pääpaino on nuorten, alle 25-vuotiaiden, työllistymisen tukemisessa. Tavoitteena on myös luoda tukityöllistymisen ja työssäoppimisen kautta yhteyksiä ja henkilökohtaisia työ ja koulutuspolkuja työntekijän ja työnantajien välille. Osana kuntouttavaa työtä pyritään edistämään työntekijän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia toteuttamalla työpajan henkilöstön liikunnan- ja terveydenedistämishjelmaa. (Piirainen 2006.)

Työpajan toimintaa rahoittaa Muuramen kunta. Lisäksi osa rahoituksesta tulee työvoimatoimiston kautta palkkatukien muodossa. Osan työpajan kustannuksista kattaa pajan oma tuotanto. Työpajatoimintaa ohjaa Muuramessa työpajan ohjausryhmä, johon kuuluu lautakuntien ja kunnan edustajia sekä työvoimatoimiston ja paikallisen sosiaalialan yrityksen edustaja. Työpajatoiminnan kehittäminen on

tullut Muuramen työpajalla entistäkin ajankohtaisemmaksi vuoden 2006 alussa käynnistyneen työmarkkinatuen uudistuksen myötä. Yhteiskuntatakuun nimellä kulkeva uudistus tarkoittaa sitä, että kaikille yli 500 päivää työmarkkinatukea passiivitukena saaneille työttömille tarjotaan työtä tai aktiivitoimenpiteitä. Työpajatoiminnan vahvistamisella kunta pystyy lisäämään työttömien aktiivitoimenpiteitä. (Piirainen 2006; Piirainen 2008.)

Muuramen työpajan yhteistyöverkosto on todella laaja. Tiiviissä yhteistyössä ollaan työvoimatoimiston ja työvoimanpalvelukeskuksen kanssa. Nämä tahot ohjaavat suuren osan asiakkaista pajatoiminnan piiriin. Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa on tiivistynyt vuoden 2007 alusta, jolloin työpaja siirtyi sosiaalitoimen alaisuuteen. Sosiaalitoimi ohjaa pitkään työttömänä olleita pajatoiminnan piiriin. Yhteistyötä tehdään myös kriminaalihuoltolaitoksen kanssa, työpajalla voi suorittaa yhdyskuntapalvelua. Koulutussektorilla työpaja on yhteistyössä ammattikoulujen, erityisammattikoulujen, aikuiskoulutuskeskuksen ja peruskoulujen kanssa. Esimerkiksi erityisammattikoulua käyvät muuramelaiset voivat suorittaa työharjoittelujaksonsa Muuramen työpajalla. (Piirainen 2006.)

Muuramessa työpajaa voidaan ajatella osin yritystoimintana. Yrityksille tehdään alihankintatöitä, joiden osuus pajalla tehtävästä työstä on 80 %. Muuramen kunta työllistää pajaa 10 % verran ja loput 10 % on yksityisille tehtäviä tilaustöitä, kuten polttopuiden tekoa. Alihankintatöiden kautta pajajaksolla olevat saavat arvokasta työkokemusta ja työt tuovat myös pajalle tuloja. Yritysten kanssa tehtävän yhteistyön kautta pajajaksolla olleita on työllistynyt yhteistyöyrityksiin. (Piirainen 2006.)

2.2.1 Pajajakson sisältö

Muuramen työpajalla pajajakso alkaa alkuhaastattelulla, jossa selvitetään perustiedot uudesta asiakkaasta. Pajajakson alussa on tärkeää määritellä pajajakson tarkoitus ja sen myötä suunnitelma pajajakson ajalle. Jakson puolivälissä tehdään väliarviointi, jotta voidaan seurata kuinka tavoitteissa on edistytty. Pajajakson loppua kohden kiinnitetään erityisesti huomiota pajajakson jälkeiseen elä-

mään ja oman polun löytymiseen. Pajalla työskentely päättyy loppuarviointiin, jossa käydään pajakson onnistuminen läpi. (Piirainen 2008.)

Yksilövalmentaja on aloittanut työskentelyn Muuramen työpajalla elokuussa 2007. Yksilövalmentajan tehtävänä on yhdessä asiakkaan kanssa kartoittaa asiakkaan nykytilanne ja sen pohjalta lähteä suunnittelemaan tulevaisuutta. Tarkoituksena on löytää aktivoiva ratkaisu, joka voi olla työvoimapolitiittinen koulutus, oppisopimuskoulutus, yrittäjäyys, omaehtoinen koulutus, työharjoittelu tai työelämävalmennus. Aktivoinnilla voidaan tähdätä myös työkokeiluun, jotta oma ala löytyisi, kuntouttavaan työtoimintaan tai suoraan työn hakemiseen avoimilta työmarkkinoilta. Oman osaamisen markkinoinnilla on työllistymisen kannalta olennainen merkitys. Mikäli asiakas ei ole vielä päättänyt ammattialaansa, on pajalla mahdollista tehdä ammatilliseen suuntautumiseen liittyviä testejä tai tutustua työelämään sekä kokeilla erilaisia työmahdollisuuksia. Kun työn oppii työtä tekemällä, saa asiakas todellisen kuvan työn luonteesta, jolloin oma ammattiala on helpompi valita. Yksilövalmentaja hankkeen aikana on mahdollista kokeilla harjoittelijavaihtoa eri pajojen välillä pilottikokeiluna. (Suuntana tulevaisuus-esite 2007.)

2.3 Työ- ja yksilövalmennus

Tekemisen ja työn sekä ammattitaitojen opettelun lisäksi työpajatoiminnan toisena tehtävänä on aina ollut tuen tarjoaminen osallistujien arkielämään. Tässä työ- ja yksilövalmennuksella on merkittävä rooli. Työ- ja yksilövalmennuksen tulee perustua tavoitteelliseen toimintaan. Valmennusta ei voida toteuttaa ilman asiakkaan kanssa yhteisesti asetettua tavoitetta, seuranta, dokumentointia ja arviointia. Tavoitteen asettaminen perustuu asiakkaan valmennustoiminnan kannalta olennaisten tarpeiden ja henkilön tilanteeseen liittyvän tiedon selvittämiseen ja arviointiin. (Pekkala 2004, 24-25, 30.)

Yksilövalmennuksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea yksilön toimintakykyä ja arjen hallintaa. Yksilövalmennuksella tähdätään kokonaisuuden hallintaan, joka perustuu asiakkaan lähtötilanteen arviointiin. Yksilövalmennuksella voidaan tarkoittaa pajalla tapahtuvaa asioiden selvittelyä, keskusteluja sekä inhimillisen välit-

tämisen ja tuen antamista, mutta myös laajempaa palvelujärjestelmän avulla tapahtuvaa tukemista. (Pekkala, 2004, 30-31.)

Yksilövalmennuksesta voidaan erottaa seuraavia sisältöjä:

- Kokonaisvaltainen ihmiskuva
- Alku- ja tilannekartoitus
- Moniammatillinen tiimi ja verkostoyhteistyö
- Työssä selviytymisen arviointi
- Palveluohjaus ja valmennussuunnitelma
- Yksilövalmentajan tuki, ohjaus ja neuvonta
- Työterveyshuolto, terveystarkastus sekä terveysneuvonta
- Säännölliset seurantapalaverit
- Ryhmäpalvelut
- Palveluketjujen ja jatkosuunnitelmien tavoitteellinen rakentaminen.

(Pekkala 2004, 25.)

3 TYÖTTÖMYYS

1990-luvun lama kymmenkertaisti pitkäaikaistyöttömyyden Suomessa. Pitkäaikaistyöttömyydellä tarkoitetaan työttömyyttä, joka on kestänyt yhtäjaksoisesti yli vuoden. Taloudellisen nousun myötä vuoden 1994 jälkeen kokonaistyöttömyys on kääntynyt laskuun, mutta pitkäaikaistyöttömien määrässä ei ole tapahtunut suurta laskua. Tutkimuksissa, kuten Santamäki-Vuoren (1996) tutkimuksessa, on tullut esille, että pitkäaikaistyöttömyys uhkaa muuttua pysyväistyöttömyydeksi. Erialaisten työllistämistoimien vaikutukset ovat olleet varsin vähäisiä. Korkea työttömyys on yleiseurooppalainen ongelma. Lähiajan keskeisiä poliittisia ja sosiaalisia ongelmia on, miten ratkaistaan työttömyystilanne, kun se on jäänyt aiempaa pysyvämmiin korkealle tasolle. Ratkaisun olisi oltava onnistunut tai voidaan nähdä kuinka uudenlaisia luokkakajoja ja halkeamia syntyy suomalaiseen yhteiskuntaan. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 11-13.)

Kun työttömyyden seurauksia on tutkittu, on havaittu psyykkisen hyvinvoinnin laskevan. Kehitys ei kuitenkaan ole kasautuvaa, pahoinvoinnin ei ole nähty kasvavan määrättömästi työttömyyden jatkuessa vaan vakiintuvan tietylle tasolle. Kun ihminen työllistyy, tilanne palautuu ennalleen. Työttömäksi jääminen on nöyryyttävä kokemus ja tuottaa mahdollisesti myös häpeän tunteita. Nöyryytyksellä tarkoitetaan omanarvontuntoon osuvaa alentavaa loukkausta. Häpeän tunteilla tarkoitetaan nöyryytyksen nostamia tunteita aiemmista vastaavista tilanteista ja tilanteen latautumista myös niihin liittyneillä tunteilla. Häpeä leimaa koko minää ja itseä kokonaisuutena. Työttömillä masentuneisuus, hermostuneisuus, päättämättömyys, ärtyneisyys ja tunne siitä, että kaikki käy yli voimien ovat selvästi yleisempiä kuin työllisillä. On havaittu, että yli puolet työttömistä kärsii heti työttömyyden alussa mm. masentuneisuudesta. Sosiaalisten suhteiden on nähty myös muuttuvan työttömyyden johdosta. Suhteet saattavat muuttua hankaliksi ja kiusallisiksi. Monet syrjäytyvät sosiaalisesti työttömyyden jatkuessa. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 13, 35, 40, 63, 102.)

Kortteisen ja Tuomikosken (1998) tutkimuksen mukaan ihmisen kohtuullinen selviytyminen työttömänä vaatii työttömältä vastauksen löytämistä kahteen perusongelmaan. Olisi tärkeää löytää elämiseen mielekkyys ja merkitys. Monille yhteisöllisten suhteiden merkitys on tässä olennainen. Toiseksi olisi löydettävä vastaus siihen miten turvaa elantonsa. Suomessa tämä edellyttää riittävää sosiaaliturvaa tai pätkätöiden tekemistä. Voidaan puhua sosiaalisesta kannattelusta. Sen yhteisöllinen muoto perustuu arvoyhteisyyteen kun taas yhteiskunnallinen muoto perustuu rahaan ja vastikkeelliseen vaihtoon. Ihmiset eivät kestä työttömyyden pitkittymistä, jollei riittävä taloudellinen toimeentulo ole turvattu ja ihmisellä ei ole riittäviä sosiaalisia suhteita. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 167-169.)

Työttömien kohdalla huono-osaisuus usein kasautuu. Huono-osaisuutta leimaa yleensä moniongelmaisuus: työttömyys, sairaus ja köyhyys kasautuvat. Mitä selvemmin nämä keskittyvät samoille ihmisille, sitä enemmän huono-osaisuus kasautuu. Ainoastaan työttömyyden määrä ei ole kasvanut, vaan se on myös entistä enemmän kiinni huono-osaisuudessa. Huono-osaisuuden kasautuminen liittyy ennen kaikkea työttömyyden pitkittymiseen. Ihmisille, joiden työttömyyttä edeltä-

vä työmarkkina-asema on ollut keskimääräistä heikompi, huono-osaisuus kasautuu muita enemmän. He myös selviytyvät työttömyydestä muita heikommin ja heidän osuutensa työttömistä kasvaa työttömyyden keston jatkuessa. Tämä näkyy etenkin pitkäaikaistyöttömyyden kohdalla, aiempi työttömyys selittää usein tulevaa. Terveytensä ja työkykynsä puolesta heikoimmat valikoituvat työttömiksi, mutta pitkäkestoinen työttömyys lisää sairastavuutta. Huono-osaisuuden kasautuminen ei kuitenkaan ole vielä massamittaista, vaan koskee vasta pitkäaikaistyöttömien vähemmistöä. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 171-175, 179.)

On havaittu, että vähäisimmin vaurion työttömyydestä selviytyvät nuoret, iäkkäät, naiset ja perheelliset. Keski-ikäisillä, miehillä, niillä, joilla ei ole perheen tukiverkostoa ympärillä sekä erityisesti yksinäisillä työttömillä on enemmän erilaisia sopeutumisen ongelmia. Naisten selviytymisen tekijöinä on nähtävissä kolme seikkaa. Naiset toimivat huonosti palkatuilla aloilla, jolloin työpaikan menetyksellä ei ole talodellisesti niin suurta roolia. Naisilla on myös kaksi työtä: ansiotyö ja kotityö. Näistä työttömyys vie pois vain toisen. Naisille perhe ja kotityö tarjoavat suhteessa palkkatyöhön vaihtoehtoisen toimintapiirin. Naiset ovat kuitenkin erilaisia, eikä edellä kuvattua voida yleistää kaikkiin. (Ahlqvist 1996, 131.)

On puhuttu työttömyyden yhteydessä myös riskiyhteiskunnasta. Tällä tarkoitetaan modernin yhteiskunnan kehitysvaihetta, jossa sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset ja yksilölliset riskit yhä useammin luistavat teollisen yhteiskunnan seuranta- ja turvainstituutioiden otteesta. Yksilön kannalta riskiyhteiskunta tarkoittaa sitä, että yksilön on koko ajan kohdattava monia erilaisia, keskenään ristiriitaisia, yhtä aikaa globaaleja ja henkilökohtaisia riskejä. Yksilön on itse suunniteltava, laadittava ja paikattava oma elämänkertansa ilman perinteisiä malleja. Yhteiskunnan tilanteet muuttuvat arvaamattomasti ja ennakoimattomasti ja tämä asettaa haasteensa myös yksilölle. Enää ei voi luottaa varmaan koulutukseen, samanlaisina pysyviin etuuksiin tai vakaisiin asuntomarkkinoihin. (Ahlqvist 1996, 129-130.)

Työttömien toimeentulo on Suomessa järjestetty koko työvoiman kattavalla sosiaalivakuutuksella. Työttömyysturvaa ei kuitenkaan makseta niille, jotka kieltäyty-

vät ottamasta vastaan heille tarjottua työtä tai ammatillista koulutusta tai eivät sairauden, opiskelun, ulkomailla olon tai muun syyn vuoksi ole työmarkkinoiden käytettävissä. Viimesijaisesta toimeentulon muodosta, toimeentulotuesta, on tullut olennainen osa työttömien säännöllistä toimeentuloa. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 105-106.)

Maalikuun lopussa 2008 työvoimatoimistoissa oli 199 700 työtöntä työnhakijaa. Työttömyys on laskenut edellisestä vuodesta kaikkien TE-keskusten alueella ja kaikissa ammattiryhmissä. Maaliskuun lopussa työvoimatoimistoissa oli kaikkiaan 419 800 työnhakijaa. Työssä olevia oli työnhakijoista 104 900, joista 64 000 oli yleisillä työmarkkinoilla ja 40 900 sijoitettuna työhallinnon tukitoimenpiteisiin. Työvoimaan kuulumattomia työnhakijoita oli määrästä 66 900. Työttömyyseläkettä sai 47 300 henkilöä. Miehiä työttömistä työnhakijoista oli 55 % ja naisia 45 %. Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli maaliskuun lopussa 18 900. Yli 50-vuotiaita oli puolestaan työttömänä 81 300. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 45 600. Työharjoittelussa ja työelämävalmennuksessa oli 11 700 henkilöä. Keski-Suomessa oli maaliskuun lopussa 13 594 työtöntä työnhakijaa. (Työllisyyskatsaus 2008.)

Muuramessa vuonna 2007 työvoimaa oli 4272 henkilöä. Työttömien osuus työvoimasta oli 8.3 %. Työttömistä työnhakijoista nuoria oli 36 henkilöä. Yli 50-vuotiaita työttömiä Muuramessa vuonna 2007 oli 146 henkilöä. Pitkäaikaistyöttömiä oli 100 henkilöä. Tukityöllistettynä kuntien palveluksessa oli 22 henkilöä ja valtion palveluksessa 3 henkilöä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2007.)

4 AKTIVOINTI

Aktiivisuus on noussut viime vuosikymmenellä sosiaalipolitiikan uudistuspyrkimysten tunnukseksi. Tavoitteena on ollut hyvinvointivaltion, yhteiskunnan, etuuksien ja sosiaali- ja työvoimapolitiikan sekä kansalaisten ja sosiaalipolitiikan kohderyhmien aktivointia. Aktivoinnissa esille on nostettu ennen kaikkea työttömien aktivointi. Aktiivinen kansalainen on ideologiana yhteiseurooppalainen. Vastuullisuutta voidaan pitää lähes samana kuin aktiivisuutta ja siten vastuuttomuutta passiivi-

suutena ja riippuvuutena. Vanha sosiaalipolitiikka passivoi ihmisiä ja piti heitä vi-ranomaisten ja asiantuntijoiden määrittelemien etuuksien ja palveluiden kohtee-na. Ihmisiltä vietiin mahdollisuus omaan yrittämiseen ja heidät jätettiin sosiaali-riippuvuuteen. (Julkunen 2006, 206.)

Pohjoismaisen aktivointipolitiikan taustalla on nähtävissä vaikutteita sosiologises-ta näkökulmasta. Aktivointipolitiikassa korostetaan ennen kaikkea työn merkitystä ihmiselle itsensä toteuttamisen ja kehittämisen välineenä. Aktivointiin liittyy huoli työttömyyden mukanaan tuomasta syrjäytymisestä, ihmisarvon menetyksestä ja joutumisesta tärkeiden yhteiskunnan areenoiden ulkopuolelle. Toisaalta on näh-tävissä myös huoli tukiriippuvuudesta ja riippuvuuskulttuurista. Työttömyyden nähdään aiheuttavan inhimillisten voimavarojen tuhlausta. Aktiivisuuteen kuuluu olennaisesti myös pohdinta kansalaisen oikeudesta työhön ja perustoimeentu-loon. Yhteistä eri maiden aktivointiohjelmille on, että niiden avulla pyritään etsi-mään uusia painotuksia yksilön ja valtion suhteeseen. Aktivointipolitiikka pyrkii myös hillitsemään sosiaalimenoja. (Tuusa 2005, 15.)

Aktivoinnin tavoitteena voidaan nähdä asiakkaiden sosiaalisen osallisuuden li-sääminen tukemalla heidän kiinnittymistään työmarkkinoille sekä parantamalla heidän elämänlaatuaan mielekkäiden toimintojen avulla. Asiakasta pyritään vas-tuullistamaan kytkemällä yhteen tuki ja velvoitteet. Lisäksi aktivointiin kuuluu työ-voimapolitiittinen pyrkimys työvoiman määrän ja laadun säätelyyn. Aktivointi tar-koittaa siten kannustimista ja sanktioista muodostuvaa yleistä toimintatapaa ja harkittua toimenpid kokonaisuutta, joiden avulla edistetään asiakkaan työllisty-mistä. Tavoitteena on nähtävissä ihmisen toimintamahdollisuuksien ja -edellytysten avartaminen sekä tavoitteellisen toiminnan käynnistyminen. Kannus-tavuuden lisäksi aktivointiin liittyy sanktioita ja vastikkeellisuutta, jotka kytkevät etuudet tiiviimmin työhön, työnhakuun ja työmarkkinakelpoisuuden parantami-seen. (Tuusa 2005, 16.)

Aktivointipolitiikalla tavoitellaan pitkäaikaistyöttömyyden katkaisemista sekä siitä seuraavan toimeentulotukiriippuvuuden katkaisemista erilaisin aktivoivin toimen-pitein. Aktivointiojelmiin sisältyy perinteisiä aktiivisen työvoimapolitiikan toimen-

piteitä, esimerkiksi koulutusta, työharjoittelua ja tukityötä. Näiden toimien tavoitteena on edistää säännölliseen työhön sijoittumista. Taustalla vaikuttaa ajatus, että työttömyys ei johdu pelkästään työn puutteesta vaan ainakin osa työttömistä tarvitsee pakkoa osallistuakseen. Aktivointiin osallistumisesta on tulossa ja on osittain jo tullut ehto sosiaaliavun saamiselle. Aktivointiohjelmissa tehdään työttömän kanssa suunnitelmia tai sopimuksia, joihin kirjataan tavoitteet ja toimenpiteet, joilla työllistymiseen pyritään. (Ala-Kauhaluoma, Keskitalo, Lindqvist & Parpo 2004, 27.)

Aktivointipolitiikan tarkoituksena on luoda polkuja työmarkkinoille ja normaalielämän rutiineihin. Työn ajatellaan olevan yksilöitä korjaava ja kohentava mekanismi. Taustalla on myös ajatus pyrkiä lisäämään työttömien sosiaalista osallisuutta ja hyvinvointia sekä käyttää sosiaaliturvaa passivoinnin sijaan uusien alkujen ja mahdollisuuksien rakentamiseen. Laman jälkeen tilapäinen työttömyys vaihtui pitkäaikaiseksi ja pysyväksi ajautumiseksi työmarkkinoiden reunalle. Ongelmia määriteltiin uudella tavalla. Työttömyyden sijaan puhuttiin syrjäytymisestä, toimeentulon turvaamisen sijasta aktivoimisesta sekä inklusiosta. Aktivointia on lisätty mm. vuonna 2001 voimaan tulleella lailla kuntouttavasta työtoiminnasta sekä lisäämällä työvoiman palvelukeskuksia ja työvalmentajia. Lisäksi vuonna 2006 tuli voimaan työmarkkinatuen uudistus. Mikäli henkilö on saanut 500 päivää työmarkkinatukea passiivisena etuutena, voidaan työtön velvoittaa osallistumaan aktiivitoimeen, jotta tuki jatkuisi. Uudistusta on kutsuttu pitkäaikaistyöttömän yhteiskuntatakuuksi. Suomessa on myös ylläpidetty Euroopan sosiaalirahaston eli ESR:n rahoituksen avulla mm. nuorten työpajoja. Työttömille tarjotaan uudituksen mukana kannustimena esim. ylläpitorahaa sekä aktiivirahaa. (Julkunen 2006, 206-209.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on eräänlainen aktivointiohjelma. Aktivointipolitiikassa voidaan erottaa kaksi päälinjaa. Ensimmäisessä painotetaan työllistymisen ensisijaisuutta. Aktivoinnin tuloksellisuutta voidaan siis mitata työllistymisen kautta. Aktivoinnilla pyritään tällöin poistamaan tukiriippuvuus ja sillä ei ole laajempia hyvinvointipoliittisia tavoitteita. Toisessa aktivointilinjassa parannetaan työttömien työllistymisvalmiuksia koulutuksen ja työkokemuksen avulla. Koulu-

tuksen avulla pyritään lisäämään työttömän henkilökohtaisia resursseja ja samalla tähdätään työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta sisältää piirteitä molemmista strategioista. Lain päätavoitteena on pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Aktiivisen työvoimapolitiikan keinoja käytetään aikaisempaa kohdennetummin ja tehokkaammin, jotta työllistymistä voitaisiin edistää pitkällä tähtäimellä. Samalla pyritään parantamaan työttömien työllistymisvalmiuksia. Lopullisena tavoitteena pidetään työllistymistä, koska henkilö poistuu aktivointivelvoitteen piiristä vasta 10 kuukautta kestäneen työsuhteen kautta. Kuntouttava työtoiminta itsessään sisältää syrjäytymistä ehkäiseviä tavoitteita. (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 27-28.)

Aktivoinnin lisääntyessä, se on saanut osakseen myös kritiikkiä. Etenkin on kritisoitu rakenteellisen työttömyyden yksilöllistämistä tilanteessa, jossa työtä ei riitä kaikille. Aktivointiohjelmien käyttöönotto on hankalaa etenkin silloin kun työllistymismahdollisuudet ovat heikot tai työttömyys kasvaa. Aktivointi voi olla myös pelkkä sanonta, mikäli sen antama lupaus työllistymisestä ei toteudu. Aktivoinnin velvoittavuutta on myös arvosteltu. Velvoitteiden tiukka soveltaminen voi huonontaa kaikkein heikoimassa asemassa olevien asemaa. Vaikutus voi olla päinvastainen kun on toivottu, taloudelliset vaikeudet ja syrjäytymiskierre voivat syventyä. Aktivointi on lisäksi paikallista toimintaa, jolloin toiminta voi vaihdella suurestikin. (Ala-Kauhaluoma ym. 2004, 28-29.)

5 ELÄMÄNHALLINTA

Elämönhallinta käsitteenä on käytössä monien tieteenalojen piirissä. Käsite on osin vakiintumaton ja sitä käytetään eri tieteenaloilla eri merkityksessä, mutta myös saman tieteenalan piirissä merkitykset saattavat vaihdella. Elämönhallinta sisältää monia näkökulmia, joita ovat mm. selviytymisstrategiat, koherenssin tuki ja sosiaalinen tuki. Elämönhallinta sisältää useita elämänkulkuun ja elämän tilanteiden hallintaan liittyviä puolia. Sosiaalitieteissä elämönhallinnalla tarkoitetaan yksilön tulemistä oman elämänsä subjektiksi. (Kataja-aho 2002, 15.)

Elämönhallinta tarkoittaa stressitilanteiden ja erityisesti näistä tilanteista tulkittujen uhkaavien ja vahingollisten kokemusten arviointia ja käsittelyä siten, että niistä aiheutuva ahdistus lievittyy. Tapahtuma on stressaava ihmiselle silloin kun hän arvioi sen olevan haitallinen omalle hyvinvoinnilleen. Elämönhallinnan avulla pyritään muuttamaan olosuhteita siten, että ne olisivat itselle suotuisampia. Kun tilanne on arvioitu haitalliseksi, ihminen arvioi sen aiheuttaman vaaran itselleen ja mukautuu käyttäytymismalliin, jonka avulla hän pyrkii vähentämään tätä haittaa. Selvitysmiskeinoina voidaan käyttää mukautumista edistäviä keinoja, kuten ongelmien ratkaisemista, tai muiden tuen hankkimista. Ihminen voi toimia myös mukautumista ehkäisevästi ja toivoa passiivisesti asian muutosta. (Raitasalo 1995, 33.)

5.1 Ulkoinen ja sisäinen elämönhallinta

Elämönhallintaa voidaan tarkastella ulkoisen ja sisäisen elämönhallinnan näkökulmasta. Tuula Talvitie-Ryhänen (2000, 278) viittaa J.P. Roosin (1987) teoriaan jakaa elämönhallinta ulkoiseen ja sisäiseen elämönhallintaan. Ulkoisella elämönhallinnalla tarkoitetaan sitä, että yksilö pystyy pääasiassa ohjaamaan elämänsä kulkua ilman, että sen vaiheisiin vaikuttaisivat kovin monet hänestä itsestään riippumattomat tekijät. Ihminen on siis pystynyt ohjaamaan elämänsä sukupuolen, sukupolven, koulutuksen, ammatin ja sosiaalisen statuksen suomilla avuilla (Ruth 1998, 320). Raitasalo (1995, 12, 73) näkee puolestaan ulkoisen elämönhallinnan liittyvän ympäristön mahdollisuuksiin tukea ihmisen omaa kykyä käsitellä hänen kokemiaan paineita ja ristiriitoja. Ulkoinen elämönhallinta on kyseessä silloin kun ihminen käyttää esimerkiksi sosiaaliturvaa tai toisten ihmisten tukea selvittääkseen vaikeuksistaan. Ihminen siis pyrkii ensisijaisesti vaikuttamaan elintason ja muihin olosuhdetekijöihin niin, että ne vastaisivat entistä paremmin hänen omia tarpeitaan ja tavoitteitaan.

Sisäisellä elämönhallinnalla taas tarkoitetaan sitä, että yksilö pystyy katsomaan tilannettaan parhain päin ja kykenee sopeutumaan elämässä tapahtuviin muutoksiin. Sisäinen elämönhallinta kuuluu yksilön opittuihin ominaisuuksiin. Elämönhallintatyylit voivat myös edistää sopeutumista. Sisäinen elämönhallinta on ihmisen

omia valmiuksia ja taipumuksia kohdata ja ratkoa vaikeuksia ja paineita sekä selviytyä niistä tulevaisuudessa. Tässä tapahtumassa tunne-elämän ja mielensisältöjen prosessointiin liittyvät tekijät ovat tärkeässä asemassa. Jos elämönhallintaa ajatellaan prosessina, edeltävät sisäiset hallintapyrkimykset ulkoisia hallintapyrkimyksiä. On kuitenkin niin, että sisäiset ja ulkoiset hallintapyrkimykset etenevät osin myös rinnakkain. Elämönhallinta ja turvattomuus kuuluvat olennaisesti yhteen. Jos ihmisellä on puutteita elämönhallinnassa, voi tämä johtaa osaltaan turvattomuuden kokemukseen. (Talvitie-Ryhänen 2000, 278; Raitasalo 1995, 12.)

Sisäisen elämönhallinnan on ajateltu kasvavan niukoissa ja haastavissa elämäntilanteissa. Ulkoinen elämönhallinta on kaupunkilaisen, urbaanin, elämän luoma hallintatapa, jonka avulla ihminen tukeutuu ulkoisiin avuihin. Ulkoisena apuna nähdään esimerkiksi sosioekonominen asema, joka antaa mahdollisuuden pitää julkisivu kunnossa. Tätä pidetään tärkeämpänä kuin todellisen, sisäisen elämäntilanteen saavuttamista. Hyvä elämönhallinta edellyttää, että yksilö sisäistää yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja käyttäytymismallit. Itsenäinen käyttäytyminen edellyttää, että yksilö hallitsee elämänsä omien päämäärien ja sitoumusten kautta. (Ruth 1998, 320.)

5.2 Normaali elämönhallinta

Talvitie-Ryhänen (2000 279-280) viittaa Vähätaloon (1998), jonka mukaan normaali elämönhallinta tarkoittaa sitä, että kansalainen tavallisesti selviää ja pärjää elämässään, vaikka siihen välillä kuuluu lyhytaikaisia kriisejä ja tilapäisiä karsitumisen jaksoja. Nämä vaikeat vaiheet yleensä selvitetään normaalien sopeutumismekanismien ja sosiaalivaltion tukiverkoston avulla. Yksilön kyky hallita omaa elämänsä saattaa heikentyä nyky-yhteiskunnan jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa.

Yhteiskunnassa esiintyy yhä harvemmin selkeää normaalisuutta. Ennen esimerkiksi epänormaalit työsuhteet ovat merkinneet epävakautta, mutta nykyisin enemmänkin normaaliutta. Normaalin elämäntilanteen ja elämönhallinnan vastakohtana voidaan nähdä elämönhallinnan puuttuminen, murentuminen tai muut-

tuminen jatkuvasti epävarmaksi. Ennen lamaa ja yhteiskunnan rakennemuutosta elämönhallinnassa oli tavallista, että kriisit olivat lyhytaikaisia ja tilapäisiä. Elämönhallintaa tukivat suojatut työmarkkinat, yhteiskunnan laaja tukiverkosto sekä yksilöiden ja perheiden omat tukiverkostot. Kun yksilöllä on tällaisia tukiverkostoja, ne suojaavat yksilöitä niin, että tilapäiset elämänkriisit eivät aseta elämönhallintaa liian suurelle koetukselle. Työttömyys oli aktiiviväestössä suhteellisen lyhytaikainen jakso elämässä. Huono-osaisten kansalaisten joukossa elämönhallinnan ongelmat ovat usein pitkäaikaisia sekä päällekkäisiä. Yksilöiden selvitystrategioita voidaan hahmottaa kahden tekijän avulla. Sen mukaan kuinka hyvin yksilöt hallitsevat voimavarojaan ja kuinka hyvin he hallitsevat tarpeitaan. (Talvitie-Ryhänen 2000, 280-281.)

5.3 Opittu avuttomuus ja vieraantumisteoria

Jos menettää sisäisen elämönhallinnan, voidaan ilmiötä tarkastella opitun avuttomuuden teorian pohjalta, joka selittää häiriintynyttä suhdetta ympäristöön. Tällaiselle suhteelle on ominaista passiivisuus ja vetäytyminen. Avuttomuus on psyykinen tila, joka syntyy, kun ulkoiset tapahtumat ovat hallitsemattomia ja siten yksilön kontrollin ulkopuolella. Yksilö kokee ettei hän voi vaikuttaa mihinkään, mikä parantaisi hänen asemaansa ulkoisten tapahtumien suhteen. Toisin sanoen ihminen ei usko omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa asioiden kulkuun. Tästä seuraa motivaation heikkeneminen, mikä voi pahimmassa tapauksessa johtaa noidankehään. Yksilö ei siis usko omiin mahdollisuuksiinsa ja ei siten pyri mihinkään. Opitun avuttomuuden on huomattu yleistyvän tilanteesta toiseen. Siten yleinen passiivisuus leimaa yksilön käyttäytymistä ja estää suoriutumisen sellaisissa tilanteissa, joiden hallinta olisi yksilölle muuten mahdollista. Voidaan sanoa, että motivaation puute ja avuttomuuden tunne aiheutuvat niistä raskaista ja epämiellyttävistä kokemuksista, joihin ei ole itse voinut vaikuttaa. (Järvinen 1994, 101; Kataja-aho 2002, 17; Raitasalo 1995, 31; Talvitie-Ryhänen 2000, 281.)

Sisäistä elämönhallintaa on mahdollista pohtia myös vieraantumisteorian näkökulmasta käsin. Tässä teoriassa on keskeistä, että vieraantumisen prosessi saa alkunsa yksilön paikasta yhteiskunnan sosiaalisessa rakenteessa, jolloin raken-

teessa ei ole edellytyksiä tiettyjen tarpeiden tyydytykselle. Vieraantuminen voidaan nähdä yksilötasolla passiivisuutena ja vetäytymisenä yhteiskunnassa sellaista elämäntyyliä, joita pidetään tavallisina. (Talvitie-Ryhänen 2000, 282.)

Usein elämänhallinnan on määritelty olevan kognitiivista ja toiminnallista pyrkimystä selviytyä ulkoisesti tai sisäisesti haastavista tilanteista. Ihminen havaitsee ja arvioi elämänhallinnan kautta tilanteensa ja sen hallintaan hänellä käytettävissä olevat voimavarat ja mahdollisuudet. Ensin yksilö arvioi elämäntilanteensa joko uhkaksi, menetykseksi, haasteeksi tai ei-stressaavaksi tilanteeksi. Tämän jälkeen yksilön on arvioitava voiko hän muuttaa tilannettaan aktiivisella toiminnalla, joutuuko hän vain hyväksymään tilanteen, mitä voimavaroja hänellä on mahdollisuus käyttää haasteen kohtaamiseen tai tarvitseeko tilanteessa toimia ollenkaan. (Ruth 1998, 318-319.)

Edellä kuvattu arviointiprosessi voi olla pitkäaikainen ja moniulotteinen. Monissa elämänhallintatilanteissa esiintyy arviointia, toimintaa ja uudelleen arviointia useita kertoja ennen kuin uhkaavasta tilanteesta selvittää. Yksilön elämänhallinnan historia, tilanteille annettu merkitys ja elämänhallintakeinojen odotetut seuraukset vaikuttavat kaikki elämänhallintastrategioiden valintaan. Kun tilannetta voidaan hallita toiminnalla tai kognitiivisesti, uhkaavaa tilannetta voidaan lievittää. Elämänhallinnassa on sekä näkyviä että näkymättömiä malleja. Näkyvät mallit liittyvät toimintaan ja näkymättömät kognition ja tunteisiin. Elämänhallinta on usein kuvattu näkyväksi ja järkeväksi pyrkimykseksi käsitellä uhkaavaa tilannetta. Elämänhallintaan liittyy kuitenkin myös muita kuin järkeviä elementtejä. Elämänhallinta voi laukaista myös tiedostamattomia prosesseja. Nämä tiedostamattomat elementit voivat liittyä itsetuntoon, kontrolliin ja puolustusmekanismeihin, joita yksilö voi käyttää uhkaavissa tilanteissa. (Ruth 1998, 319.)

Elämänhallinta on myös subjektiivinen kokemus. Yksilö voi ajatella hallitsevansa haastavan elämäntilanteensa, mutta ulkopuolinen tarkkailija voi olla toista mieltä. Ihmisillä on positiivisia illuusioita, jotka auttavat selviytymään vaikeista tilanteista. Ihmisillä voi olla epärealistinen kuva itsestään, kyvystään hallita ympäristöään sekä epärealistinen kuva siitä mitä tulevaisuudelta voi odottaa. Nämä käsitykset

ovat nimenomaan epärealistisen positiivisia. On kuitenkin niin, että nämä illuusiot kohottavat ihmisen psyykkistä hyvinvointia ja ovat siten hyväksi ihmiselle. (Ruth 1998, 321.)

5.4 Elämönhallintatapoja

Elämönhallintatapoja voidaan luokitella monella tavalla. Elämönhallintatavat voidaan jakaa ongelmakeskeisiin, tunnekeskeisiin, vältteleviin sekä aktiivisiin ja passiivisiin muotoihin. Luokittelu on mahdollinen myös arviointi-, ongelma- ja tunnekeskeisiin menetelmiin. Jako voidaan tehdä myös toiminnallisiin ja kognitiivisiin strategioihin. Aktiiviset ja suunnitelmalliset elämönhallintamenetelmät ovat yleensä tehokkaimpia. Välttely ja luopuminen eivät ole yleensä niin tehokkaita keinoja. Näistä kaikista elämönhallinta tyyleistä keskeisimmiksi ovat osoittautuneet ongelmasuuntautuneet ja tunnesuuntautuneet hallintatyyli. Ongelmasuuntautuneiden hallintatyylien tarkoituksena on muuttaa ylikuormittavaa ja henkisesti kuluttavaa tilannetta. Tunnesuuntautuneessa hallintatyyliä pyritään käsittelemään koettua kärsimystä ja sisäisesti tunnistettuja ristiriitoja esimerkiksi hankkimalla sosiaalista tukea. (Raitasalo 1995, 35-36; Ruth 1998, 321.)

Elämönhallinnan keskeinen osa ovat voimavarat. Voimavarat voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin voimavaroihin. Sisäisiin voimavaroihin luetaan kognitiiviset ominaisuudet ja elämäkokemukset ja tiedot. Ulkoisiin voimavaroihin puolestaan kuuluvat siviilisäätö, taloudellinen tilanne, elinolosuhteet ja sosiaaliset verkostot. Elämönhallinnassaan kypsymättömän, yleensä nuoren henkilön, on havaittu turvautuvan kieltämiseen ja projektioon sekä käyttävän vanhempia useammin vihamielisiä reaktioita. Kypsempään elämönhallintaan kuuluu se, että uhkaava tapahtuma korvataan turvallisemmalla tai elämönhallinnassaan kypsemmät henkilöt turvautuvat ongelman välttelyyn ja huumoriin. Tietoiset ja itsenäiset elämönhallintastrategiat edustavat etenkin keski-ikäisten ja vanhempien elämönhallinnan menetelmiä. Nuorten kykyä hallita omaa elämäänsä haittaavat kehittymättömät kognitiiviset kyvyt, kokemattomuus ja kypsymättömät elämönhallintastrategiat. Aktiivisuus, itsenäisyys ja ongelmanratkaisukyky vaikuttavat ihmisen elämönhallintaan. (Ruth 1998, 323-325.)

Ihmisen sisäiset tekijät osallistuvat elämänhallintaan, joka voidaan määritellä myös psykologiseksi selviytymiseksi. Ihmisen kokonaiskäsitystä itsestään kutsutaan minäksi (self). Minä sisältää tietoiset ja tiedostamattomat arvioinnit omista fyysisistä ja psyykkisistä piirteistä ja ominaisuuksista. Antonovskyn teorian mukaan minän toiminnassa on nähtävissä kolme toisiinsa kiinnittyvää kokemuksellista puolta: elämän ymmärrettävyys, hallittavuus sekä mielekkyys. Ihmisen sisäisiin tekijöihin kuuluu myös itsetunto, jolla tarkoitetaan oman minän hyväksymistä, arvostamista ja kunnioittamista. Ihmisellä on myös psyykkisiä puolustusmekanismeja, jotka ovat etupäässä tiedostamatonta, minää suojelevaa ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen reaktiomallia. Tämän mallin avulla vältetään ahdistuneisuuden, syyllisyyden, epämiellyttävien impulssien, sisäisten ristiriitojen sekä uhkien kokemukselta. Lisäksi sisäisiin tekijöihin kuuluu persoonallisuus, joka on tunteiden, motiivien, viettien, tarpeiden, arvojen, minän ja kykyjen sekä taitojen yhdistelmä, jonka varassa ihminen elää elämäänsä. Kun ihmisen itsetuntoa, minää ja persoonallisuutta uhkaavia tekijöitä ilmaantuu, käynnistyy sisäinen elämänhallinta. Psyykkiset puolustusmekanismit taas käsittelevät koettuja uhkia ja paineita sekä ohjaavat ihmisen käyttäytymistä opitun avuttomuuden tai konstruktivisen sopeutumisen tyyliin. (Raitasalo 1995, 69-71.)

Elämänhallintaan liittyy käsite koettu kompetenssi. Koettu kompetenssi on yhdistelmä yleisistä hallintakäsityksistä ja pystyvyysodotuksesta. Pystyvyysodotuksella tarkoitetaan teoriaa, jonka mukaan käyttäytymistä ohjaavat toisaalta odotukset, toisaalta toiminnasta saadut palkkiot. Pystyvyysodotukset ovat tilanne- ja toimintospesifejä ja eroavat siten yleisestä sisäisestä hallintakäsityksestä, jolla tarkoitetaan ihmisen luottamusta kykyynsä vaikuttaa tapahtumien kulkuun ja lopputulokseen omalla toiminnallaan. Koettu kompetenssi merkitsee yksilön käsitystä, että hän pystyy toimimaan tehokkaasti vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Yksilö pystyy määräämään omasta sisäisestä tilastaan ja käyttäytymisestään, vaikuttamaan ympäristöönsä ja saamaan toiminnallaan aikaan haluttuja tuloksia. Koettu kompetenssi voi vaihdella ajankohdasta toiseen ja muuttua kokemusten myötä. (Järvinen 1994, 101-102.)

Elämänhallinta käsitteenä on lähellä Allardtin hyvinvointikäsitteen being-ulottuvuutta. Allardt siis luokittelee tarpeet kolmeen luokkaan, joita ovat having, loving ja being. Näillä tarkoitetaan elintasoja ja omistamista, yhteisyyssuhteita ja rakastamista sekä itsensä toteuttamisen muotoja. Hyvinvointi on tila, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Being-ulottuvuudella tarkoitetaan siis itsensä toteuttamista, joka merkitsee integroitumista yhteisöön ja elämistä sopusoinnussa luonnon kanssa. Tämän voi ajatella merkitsevän osallistumista omaa elämää koskeviin päätöksiin ja aktiviteetteihin, mahdollisuutta mielekkääseen työhön ja harrastuksiin sekä vapaa-ajan viettoon. (Järvikoski 1994, 117; Raitasalo 1995, 22.)

Elämänhallintaan tärkeänä osana liittyvä käsite on empowerment. Käsitteen lähtökohtana on avuttomuus tai vallan puute, jolla viitataan omien tavoitteiden saavuttamatta jäämiseen, puutteellisiin voimavaroihin ja mahdollisuuksiin sekä vaihtoehtojen rajallisuuteen. Empowerment-käsitettä on käytetty erityisesti tavoitteellisen prosessin etenemistä tai lopputulosta arvioitaessa. Empowerment-käsitteen tavoitetilana voidaan puhua myös elämänhallinnasta. Empowermentin voidaan ajatella merkitsevän yksilöiden ja ryhmien kykyä toimia omien tai ryhmänsä päämäärien puolesta, jolloin tavoitteena on saavuttaa parempi kontrolli omaan elämään. (Järvikoski 1994, 118-119.)

6 SOSIAALISET TAIDOT

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan sosiaalisesti hyväksyttävää käyttäytymistä, kun olemme tekemisissä toistemme kanssa. Sosiaaliset taidot ovat niin tavallinen asia, että emme ymmärrä tarvitsevamme niitä. Ihmisen käyttäytyminen kertoo hänen sosiaalisista taidoistaan. Sosiaalisten taitojen oppiminen kuuluu inhimilliseen kehitykseen. Perusteet sosiaalisiin taitoihin tulevat kotikasvatuksesta, mutta sosiaalisia taitoja voi myös harjoitella itseilmaisuuden, liikunnan, musiikin, kirjoittamisen, väittelyn, roolileikkien ja näyttelemisen avulla. (Kalliopuska 1998, 4.)

Yksi tärkeä sosiaalinen taito on kuuntelutaito. Kuuntelusta voidaan erottaa neljä erilaista muotoa: ymmärtävä kuuntelu, arvioiva kuuntelu, arvostava kuuntelu ja empaattinen kuuntelu. Empaattinen kuuntelu näkyy etenkin sosiaalialan työssä ja vaatii toimiakseen kaksisuuntaista vuorovaikutusta. Kuuntelu on tärkeä osa sosiaalista vuorovaikutustilannetta. Sen tehtävä on keskittää huomio toisen lähettämään viestiin, saada tarkasti ja mahdollisimman täydellisesti selville vuorovaikutus, ilmaista kiinnostusta ja halua olla tekemisissä muiden läsnäolijoiden kanssa sekä rohkaista täysipainoiseen, avoimeen ja rehelliseen ilmaisuun. Kuuntelun toisena puolena ovat keskustelutaidot, joissa tärkeää on kuunnella silloin kun toiset puhuvat ja puhua itse silloin kun oman puheenvuoron aika on. (Kalliopuska 1998, 11-17, 22.)

Auttamista pidetään monella tapaa inhimillisenä kansalaistaitona. Auttamistilanteet voivat ulottua arkipäiväisistä tilanteista kriisitilanteessa auttamiseen. Ihmiselle pitäisi tulla auttamisesta hyvä mieli, jolloin auttaminen näyttäytyy myönteisenä asiana. Auttaminen voidaan nähdä myös moraalisenä velvollisuutena. Sosiaaliin taitoihin kuuluu olennaisesti myös taito antaa ja vastaanottaa kritiikkiä. Itsetuntemusta edistää kun saa palautetta taitojensa kehittymisestä. Palautteen ja kritiikin tulisi kohdistua yksilön käyttäytymiseen tai toimintaan, ei ihmisen persoonaan. Palautteen on hyvä olla yksityiskohtaista ja liittyä tiettyyn tilanteeseen sekä se pitää kohdistaa suoraan yksilölle, ei muiden kautta. Kritiikin vastaanottaminen kuuluu normaaliin elämään. (Kalliopuska 1998, 30, 32, 42-43.)

Ryhmätyötaitoissa on taustalla ihmisen yhteenkuuluvuuden ja liittymisen tarpeet. Nämä tarpeet ilmenevät siten, että ihminen haluaa kuulua johonkin ryhmään. Ryhmät pyrkivät kasvattamaan jäseniään pienyhteisön ja yhteiskunnan tavoille. Ryhmään muodostuu yleensä me-henki, joka on yhteisöä suojeleva ja koossa pitävä voima. Ryhmän tehtävänä on luoda turvaa ja antaa tukea vaikeissa tilanteissa. Ryhmätyötaitoihin vaikuttaa myös erilaisuuden sietokyky. Itsekunnioitus on erilaisuuden sietokyvyn perusta. Koska erilaisuutta tavataan paljon, on sitä siedettävä. Erilaisuuden sieto lisääntyy yleensä iän lisääntyessä. (Kalliopuska 1998, 52-53, 56-57.)

Ilmaisutaitoihin kuuluu omien tunteiden ilmaisu ja arviointi. Keskusteluissa on usein selitettävä omaa näkemystä, jolloin on tärkeää pystyä ilmaisemaan itseään. Vaikeuksia voidaan kokea omien tunteiden kohtaamisessa ja niiden aidossa ilmaisemisessa. Vuorovaikutuksessa on tärkeää ottaa toisen tunteet huomioon. Toisen tunteiden huomioon ottaminen helpottuu kun vastapuolella oleva ihminen ilmaisee itseään avoimesti ja johdonmukaisesti. Empatialla eli myötäelämisen taidolla on oma merkityksensä vuorovaikutuksessa. Empatian avulla ihminen osaa vaihdella käyttäytymistään tilanteeseen sopivalla tavalla. Empaattinen ihminen on suvaitsevainen ja kärsivällinen. Tällainen yksilö kestää enemmän epätoisuutta ja ristiriitaisuuksia. (Kalliopuska 1998, 73-74, 76, 112-113.)

Itsekontrolli on sisäisen tahdonvoiman osoitus. Itsekontrolliin kuuluu itsehillintä, joka merkitsee kykyä vastustaa omia sisäisiä yllykkeitä, mielihaluja sekä viivyttää tarpeiden välitöntä tyydytystä turvallisempaan ajankohtaan. Itsehallinta taas tarkoittaa kykyä vastustaa ulkoisia ärsykeitä, kuten ryhmän asettamia paineita. Vastuuntuntoisuus syntyy itsekontrollin avulla. Itsekontrollin kehittymiseen kuuluu, että nuori oppii kantamaan vastuunsa ja velvollisuutensa yhteiskunnalle, mutta myös muille ihmisille. (Kalliopuska 1998, 130-133.)

Stressin hallinnan oppiminen on tärkeää yksilön hyvinvoinnin kannalta. Stressillä tarkoitetaan epätasapainoa, joka aiheutuu ristiriidasta ympäristön vaatimusten ja yksilön mahdollisuuksien välillä vastata näihin vaatimuksiin. Kun ristiriita jatkuu pitkään ja voimakkaana, aiheuttaa se stressiä. Stressiin sisältyy kolme vaihetta, jotka ovat hälytysvaihe, vastustusvaihe ja uupumisvaihe. Stressaava tilanne saattaa ajaa ihmisen hälytysvaiheeseen, jolloin yksilö kokee tilanteen uhkaavana ja elimistö asettuu taisteluvaiheeseen. Vastustusvaiheessa stressi on edennyt pidemmälle ja yksilö kokee pätemättömyyttä ja riittämättömyyden tunteita. Tässä vaiheessa yksilö kuluttaa energiaansa torjuntatyöhön sekä etsii stressin lähteitä, jotta voisi poistaa ne. Loppuunpalaminen näkyy väsymyksenä ja uupumisena sekä ärtyneisyytenä ja ahdistuneisuutena. Stressin hallinnassa olennaista on ajankäytön hallinta, tavoitteet sekä omasta hyvinvoinnista, niin fyysisestä kuin psyykkisestä, huolehtiminen. (Kalliopuska 1998, 145-146, 150-151.)

Ongelmanratkaisutaidoissa vastuunotto on ongelman hoitamisen välttämätön edellytys. Ongelmanratkaisussa voi edetä kaavan mukaan. Ensinnäkin on syytä tunnistaa ongelma, jonka jälkeen voi päättää mitä toimia tarvitaan ongelman ratkaisemiseksi. Seuraavaksi on mietittävä ratkaisuyrityksiä sekä etsittävä tarvittaessa uusia ratkaisumuotoja. Kun löytää ongelmaan sopivan ratkaisun, voi suunnitelmaansa ryhtyä toteuttamaan. Läheisesti ongelmanratkaisutaitoihin etenkin ryhmässä liittyvät neuvottelutaidot. Neuvottelutaitoa tarvitaan, jotta päästään yhteisymmärrykseen asioista. (Kalliopuska 1998, 154-155, 158.)

Tehtäviin keskittyminen ja päätöksien tekeminen vaativat päätöksentekotaitoja. Päätöksentekotaitoja vaaditaan käytännön henkilökohtaisissa ongelmissa, moraaliin ja ihmissuhteisiin liittyvissä ongelmatilanteissa sekä itsekontrolliongelmissa. Päätöksenteossa on eduksi kyky löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja, kyky suunnitella tavoitteita, kyky arvioida vaihtoehtoja sekä kyky välttää konfliktiin ajautumista. Konfliktin hallinnassa on usein kyse ihmisten välisestä riidasta tai ristiriidoista. Konfliktien taustalla on nähtävissä ristiriitaista käyttäytymistä sekä voimakkaita negatiivisia tunteita. (Kalliopuska 1998, 163-164, 166, 168.)

Optimismilla ja positiivisella ajattelulla on olennainen rooli elämänasenteessa. Vaikeissakin tilanteissa optimisti säilyttää itsekunnioituksensa. Optimismi on passiivisuuden ja opitun avuttomuuden vastavoima. Optimismi syntyy varhain ja sen perusta luodaan lapsuuden kokemuksissa. Myös ryhmällä on vaikutuksensa optimismiin. Jos ryhmä tai ystävät ajattelevat samanhenkisesti ja positiivisesti, on tällä optimismia edistävä vaikutus. (Kalliopuska 1998, 171-173.)

7 TUTKIMUSPROSESSI

Tutkimuksen yleisenä taustana on selvittää Muuramen työpajan toiminnan vaikutuksia. Työpajatoiminnan vaikuttavuutta on Suomessa tutkittu mm. Kirsti Laakson toimesta vuosina 1996, 1998 ja 2000 (Laakso 2001). Muuramen työpajan toimin-

nan vaikutuksia ei ole aikaisemmin tutkittu tässä laajuudessa. Siksi aihe on ajan-kohtainen ja tarpeellinen pajatoiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kuinka työpajajakso edistää aktivoitumista esim. koulutukseen ja työelämään. Tärkeää on myös selvittää millainen vaikutus pajatoiminnalla on asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen ja sitä kautta elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään millaisena työpajalla olleet asiakkaat ovat kokeneet ohjauksen pajajakson aikana. Näitä seikkoja on tutkittu myös aiemmissa työpajatoiminnasta tehdyissä tutkimuksissa. Muuramen työpaja on siirtynyt vuoden 2007 alusta sosiaalitoimen alaisuuteen toimittuaan siihen asti sivistystoimen alaisuudessa. Myös tämän vuoksi on hyvä ajankohta tehdä tutkimus toiminnan vaikuttavuudesta, jotta työpajan merkitystä voidaan perustella sosiaalitoimessa.

Muuramen työpajalla on mahdollista suorittaa myös yhdyskuntapalvelua. Yhdyskuntapalvelua suorittavat on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, koska he eroavat muusta kohderyhmästä ja siten eivät ole tämän tutkimuksen kannalta olennainen asiakasryhmä, josta halutaan tietoa.

Tutkimuksen tavoitteena on antaa tietoa työpajalle toiminnan vaikutuksista työllistymisen ja elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen näkökulmasta ja siitä kuinka asiakkaat kokevat pajajakson työtehtävien ja ohjauksen näkökulmasta. Näitä tutkimuksesta saatavia tietoja voidaan hyödyntää pajatoiminnan kehittämisessä entistä enemmän asiakkaiden toiveita ja ennen kaikkea tarpeita vastaavaksi. Pajatoimintaa on kehitettävä koko ajan, jotta se vastaisi työelämän muutoksia ja siten antaisi pajajakson käyneille paremmat mahdollisuudet työllistyä avoimille työmarkkinoille ja tuettuun työllistymiseen.

7.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena on hankkia tietoa asiakkaiden työllistymisestä, asiakkaiden kokemuksista ja tavoitteista pajajakson aikana sekä työpajajakson vaiku-

tuksesta asiakkaan elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Tutkimus toteutetaan postikyselyn muodossa. Tämän ajatuksen pohjalta tutkimusongelmat ovat:

- Miten työpajajakso vaikuttaa asiakkaan työllistymiseen?
- Miten asiakkaat ovat kokeneet ohjauksen ja työtehtävät työpajalla?
- Mitä tavoitteita asiakkaat ovat asettaneet pajajaksolle?
- Kuinka pajajakso on vaikuttanut asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin?

7.2 Menetelmä valinnat

Kvantitatiivinen tutkimus on vallitseva tutkimusstrategia sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä. Paradigmassa korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on keskeistä se, että havaintoaineisto soveltuu määrälliseen eli numeeriseen mittaukseen. Muuttujat muodostetaan taulukkomuotoon ja aineisto saatetaan tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Päätelmiä tehdään havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin perustuen, tuloksia kuvaillaan prosenttilukujen avulla. Tutkimukseni on pääosin kvantitatiivinen. Suurin osa kyselylomakkeen kysymyksistä on numeerisesti mitattavassa muodossa ja niistä voidaan muodostaa muuttujat sekä saattaa aineisto tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Kyselyyn kuuluu lisäksi muutamia avokysymyksiä, joiden käsittelyssä sovelletaan laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen analyysiä. Avokysymykset tuottavat määrällisen tiedon sijasta laadullista tietoa tutkimuskohteestani. Ymmärtämiseen pyrkivää lähestymistapaa käytetään yleensä kvalitatiivisessa analyysissä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 129, 210.)

Hirsjärven ja muiden (2002, 125-126) mukaan kvantitatiivista ja kvalitatiivista tutkimusta ei tarvitse nähdä toistensa vastakohtina. Kummatkin tutkimusmuodot ovat lähestymistapoja, joita on käytännössä vaikea tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus nähdään toisiaan täydentävinä

lähestymistapoina. Numerot ja merkitykset ovat riippuvaisia vastavuoroisesti toisistaan. Numeroiden perusta on merkityksiä sisältävässä käsitteellistämässä ja merkityksiä sisältäviä käsitteellisiä ilmiöitä voidaan puolestaan ilmaista numeroiden avulla. Mittaamiseen nähdään sisältävän kaikilla tasoilla sekä kvalitatiivisen että kvantitatiivisen puolen.

7.3 Kyselytutkimus

Tutkimusmenetelmäksi valitsin postikyselyn. Se tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä ja on yksi kvantitatiivisen tutkimuksen keskeisistä aineistonkeruumenetelmistä. Termillä survey tarkoitetaan sellaisia kyselyä, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineisto kerätään standardoidusti ja jossa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Standardoinnilla tarkoitetaan sitä, että asiaa kysytään täsmälleen samalla tavalla kaikilta vastaajilta. Kyselytutkimuksen etuna on se, että sen avulla voidaan kerätä laajakin tutkimusaineisto, tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja voidaan myös kysyä monia asioita. Kyselymenetelmä on tehokas, koska se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä. Kun lomake on suunniteltu huolellisesti, aineisto on mahdollista käsitellä nopeasti tallennettuun muotoon ja analysoida se tietokoneella. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 69; Hirsjärvi ym. 2002, 180, 182.)

Kyselytutkimuksen heikkoutena pidetään tavallisesti aineiston pinnallisuutta ja tutkimuksen teoreettista vaatimattomuutta. Haittana pidetään myös sitä ettei ole mahdollista varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen. Ei voida olla varmoja ovatko vastaajat pyrkineet vastaamaan huolellisesti ja rehellisesti. Ei ole mahdollista tietää miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajan näkökulmasta. Väärinymmärryksiä on lähes mahdotonta kontrolloida. Hyvän kyselylomakkeen laatiminen vie aikaa. Suurena ongelmana kyselytutkimuksissa on vastaamattomuus, joka nousee usein suureksi. (Hirsjärvi ym. 2002, 182.)

Postikyselyssä lomake lähetetään tutkittaville, jotka täyttävät sen itse ja postittavat takaisin tutkijalle. Lomakkeen mukana tulee lähettää palautuskuori, jonka

postimaksu on maksettu. Postikyselyn etuna on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Suurin ongelma postikyselyssä on kato eli vastaamattomuus. Kato riippuu vastaajajoukosta. Mikäli aihe on vastaajien kannalta hyödyllinen ja tärkeä, voi vastausprosentti nousta korkeaksikin. Kysymykset olisi myös muotoiltava siten, että ne ovat vastaajan kannalta mielekkäitä ja riittävän konkreettisia. Lomake tulee rakentaa ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. (Alkula ym. 1995, 139; Hirsjärvi ym. 2002, 183.)

Kyselylomakkeen kysymykset voidaan muotoilla monella tavalla. Yleensä on käytetty kolmea kysymysmuotoa: avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkoihin eli skaaloihin perustuvia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä esitetään vain kysymys ja jätetään tyhjä tila vastausta varten. Monivalintakysymyksiin tutkija laatii valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee vastausvaihtoehdon tai useampia. Asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee niistä sen, miten voimakkaasti hän on samaa mieltä tai eri mieltä kuin esitetty väittämä. Tutkimuksessani käytän sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä. Avoimien kysymysten hyvänä puolena pidetään sitä, että ne sallivat vastaajien ilmaista itseään omin sanoin eikä vastauksia ehdoteta. Avoimet kysymykset antavat mahdollisuuden tunnistaa motivaatioon liittyviä seikkoja ja vastaajan viitekehyksiä. Monivalintakysymykset puolestaan antavat vastaajan vastata samaan kysymykseen niin, että vastauksia voidaan mielekkäästi vertailla. Monivalintakysymykset myös tuottavat vähemmän kirjavia vastauksia. Vastauksia on helpompi käsitellä ja analysoida tietokoneella. (Hirsjärvi ym. 2002, 185-187.)

7.4 Tutkimuksen toteutus

Idea tutkimukseen lähti syksyllä 2006, jolloin suoritin asiakastyön suuntaavan harjoittelun Muuramen työpajalla. Pajavastaava Pekka Piiraisen kanssa keskusteltaessa ilmeni ettei Muuramen työpajalla ole tehty tutkimusta toiminnan vaikutuksista, joten sovimme, että tekisin tutkimuksen opinnäytetyönäni.

Mietimme yhdessä pajavastaava Pekka Piiraisen ja yksilövalmentaja Tuija Hämäläisen kanssa syksyllä 2007 tutkimuksen muotoa ja päädyimme postikyselyyn, koska kaikki vuoden 2006 asiakkaat haluttiin tavoittaa joustavalla ja nopealla tavalla. Tutkimuksen kohderyhmästä rajattiin pois työpajan toivomuksesta yhdyskuntapalvelua pajalla suorittavat, koska heillä on muista pajalaisista poiketen erilainen lähtökohta pajalla työskentelyyn. Kyselylomake muotoutui yhteistyössä työpajan kanssa ja omasta toivomuksestani ja kiinnostuksestani kyselyyn lisättiin osiot elämänhallinnasta ja sosiaalisista taidoista. Kyselyssä oli yhteensä 29 kysymystä, joissa osa oli monivalintakysymyksiä ja osa avoimia kysymyksiä. Sovimme, että työpaja maksaa postikulut ja postittaa kyselyt asiakkaille, jolloin heidän nimensä ja tietonsa eivät tule missään vaiheessa minun tietooni. Kyselyt lähetettiin asiakkaille 3.12.2007 ja viimeinen palautuspäivä oli 14.12.2007. Kyselyjä lähetettiin yhteensä 45 ja niitä palautui määräpäivään mennessä 18, jolloin vastausprosentiksi muodostuu 40.

7.5 Aineiston käsittely

Aineisto tallennettiin ja käsiteltiin strukturoitujen kysymysten osalta Spss for Windows 15.0-ohjelmalla. Aineiston koodaus ja tallennusvaihe sijoittui maaliskuuhun 2008. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltiin tilastollisesti suorien jakaumien ja ristiintaulukoinnin avulla. Ristiintaulukointi kuvaa selvästi ja havainnollisesti muuttujien yhteyksiä. Ristiintaulukointia käytetään lähes jokaisen tutkimuksen analysoinnissa. Avoimista kysymyksistä saadut vastaukset kirjoitettiin Microsoft Word-ohjelmalla ja niiden analysointi tapahtui etsimällä vastauksista yhteneväisyyksiä sekä ristiriitoja. (Alkula ym. 1995, 175.)

Alkula ja muut (1995, 140) toteavat, että olisi analysoida myös vastaamatta jättäneitä ja tehdä katoanalyysi. Vastaamatta jättämistä pidetään harvoin sattumanvaraisena ja sen vuoksi myös ei-vastanneiden analysointi on tutkimuksen kannalta tärkeää. Tietyt vastaajat saattavat jättää systemaattisesti vastaamatta ja he saattavat olla tutkimusongelman kannalta sellaisia, että tulokset selvästi vääristyvät. Tutkijan on tärkeä ottaa nämä seikat huomioon analyysissaan. Katoanalyysi tarkoittaa käytännössä sitä, että kadon syntyä eritellään. Lisäksi tutkija voi käyttää

koko perusjoukkoa koskevia tietoja. Esimerkiksi kaikkien tutkimukseen osallistuvien ikä saatetaan tietää etukäteen ja tätä tietoa voi hyödyntää katoanalyysissa. Oman tutkimukseni kohdalla katoanalyysiä hankaloittaa se, että en tiedä vastamatta jättäneistä mitään, koska kyselyt lähetettiin suoraan työpajalta ja en siten tiedä kyselyyn osallistuneiden henkilöllisyyttä. Analysoin katoa muiden tekijöiden avulla.

7.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset kysymykset

Tutkimuksen reliabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen reliabelius siis tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Kysely on mahdollista tehdä uudelleen saman lomakkeen avulla ja tämä lisää tutkimuksen reliabeliutta. Tutkimuksen validiudella tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä eli mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. On kuitenkin niin, että kyselylomakkeen kysymyksiin saadaan vastaukset, mutta tutkija ei voi tietää miten vastaaja on käsittänyt kysymykset. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkija selostaa tarkkaan tutkimuksen toteuttamista. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä myös yhdistämällä määrällisiä ja laadullisia tutkimuksia. Omassa kyselylomakkeessani on sekä määrälliseen mittaukseen perustuvia monivalintakysymyksiä että laadullista tietoa tuottavia avokysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2002, 213-215.)

Tutkimusaineisto on säädeltävä sen kokoiseksi, että tiedon keruuseen ei kulu kohtuuttomasti aikaa. Kasvatus- ja sosiaalityhteellisessä tutkimuksessa on vain harvoin mahdollista tutkia koko joukkoa, kuten kaikkia työpajalla koko sen toiminta-aikana asiakkaana olleita. Tavoitteena tutkimuksissa on saada yleistettäviä päätelmiä. Tutkija voi määritellä perusjoukon ja poimia tästä edustavan otoksen, kuten vuonna 2006 työpajalla asiakkaana olleet. Tässä otoksessa on mukana eri ikäisiä naisia ja miehiä, joten otos on edustava. Otos on kuitenkin koko maan mitakaavassa pieni, joten tutkimustuloksia ei voida yleistää koskemaan työpajatoimintaa laajemmin, vaan tutkimus antaa vastauksia ainoastaan Muuramen työpajan toiminnasta. Otokseen liittyy myös riski siitä, että valituksi tulleet saattavat olla kovin poikkeuksellisia, joka johtaa siihen, että he eivät edusta kattavasti sitä jouk-

koa, josta heidät on poimittu. Jos halutaan tarkkoja ja yleistettäviä tuloksia, on käytettävä suurta aineistoa. Pienessä aineistossa tulevat kuitenkin selvästi erot-tuvat asiat esille. (Alkula ym. 1995, 44; Hirsjärvi ym. 2002, 167.)

Tutkimuksen eettisiä kysymyksiä ovat mm. aiheen valinta, tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kohtelu, epärehellisyyden välttäminen tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimukseen osallistuvalla vaaditaan perehtyneesti annettu suostu-mus. Tällä tarkoitetaan sitä, että kaikki tärkeät näkökohdat, jotka liittyvät tutki-mukseen ovat henkilön tiedossa ja henkilö kykenee ymmärtämään tämän tiedon. Omassa tutkimuksessani kyselyjen mukana lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja mihin tietoja tullaan käyttämään sekä siitä, että vas-taukset käsitellään nimettöminä ja vastaajien henkilöllisyys ei koskaan paljastu. Kyselyt lähetettiin suoraan työpajalta vastaajille, joten en edes tiedä tutkimukseen osallistuneita henkilöitä nimeltä. Epärehellisyyttä vältetään olemalla plagiomatta toisten tekstiä, mainitsemalla kaikkien tutkijoiden osuus, mikäli heitä on useampia mukana, tuloksia ei pidä yleistää kriittömästi eikä tutkimuksen raportointi saa olla harhaanjohtavaa tai puutteellista. (Hirsjärvi ym. 2002, 26-28.)

8 MUURAMEN TYÖPAJAN TOIMINNAN VAIKUTUKSET

Tuloksia käsitellään ensin suorien jakaumien ja sen jälkeen ristiintaulukoinnin avulla. Tulosten esittelyssä edetään kyselylomakkeen (Liite 1) kysymysten mu-kaisessa järjestyksessä, jolloin ensin käsitellään taustatekijät ja ohjautuminen pa-jalla sekä terveydentilan huomiointi. Seuraavaksi käsitellään työllistymiseen liitty-vät tulokset ja sen jälkeen asiakkaiden kokemukset ohjauksesta ja perehdytyk-sestä sekä työtehtävistä pajajakson aikana. Tämän jälkeen siirrytään käsittele-mään tavoitteita pajajaksolle, jonka jälkeen käsitellään elämänhallintaa ja sosiaa-lisia taitoja käsittelevät kysymykset. Suorien jakaumien yhteydessä käsitellään avovastaukset samoin kyselylomakkeen kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Avovastauksista otetaan suoria lainauksia, jotta vastaajien ääni pääsee kuuluviin. Kyselyitä lähetettiin 45 ja vastauksia palautui 18. Tästä muodostuu vastauspro-sentiksi 40, jota voidaan pitää postikyselyn suhteen hyvänä.

Pajalle ohjautumista kysyttiin muodossa mitä kautta ohjautuit pajalle? Yhden vastaajan oli lähettänyt sosiaalityöntekijä ja neljä vastaajaa työvoimanpalvelukeskus. Työvoimatoimisto oli lähettävänä tahona kahdella vastaajalla ja kuusi oli tullut pajalle omatoimisesti. Muu lähettävä taho oli viidellä henkilöllä. Muina lähettävänä tahoina avovastauksien perusteella olivat työvoimakoulutuksen ohjaaja sekä ammattikurssi.

Tiedon työpajan toiminnasta oli saanut sosiaalityöntekijältä kolme vastaajaa. Työvoimanpalvelukeskuksesta tiedon oli saanut neljä vastaajaa. Työvoimatoimiston kautta tiedon oli saanut viisi vastaajaa. Kukaan vastaajista ei saanut tietoa peruskoulusta eikä mielenterveystoimistosta. Ammattikoulusta puolestaan oli saanut tiedon yksi vastaaja. Muualta tiedon oli saanut kahdeksan vastaajaa. Muina tietolähteinä olivat työvoimakoulutuksen ohjaaja, oma toiminen kysyminen, ammattikurssi, paikallinen Muuramelainen – tiedotuslehti, yksi oli ollut aikaisemmin pajalla töissä ja yksi kävi tutustumassa pajan toimintaan. Vastauksissa näkyy, että vastauksia on enemmän kuin 18 eli vastaajat ovat voineet saada tiedon useammasta kuin yhdestä paikasta.

Kymmenen vastaajista koki, että heidän terveydentilansa huomioitiin pajajakson suunnittelussa ja toteutuksessa hyvin. Seitsemän vastaajaa koki, että terveydentila huomioitiin kohtalaisesti. Yksi vastaaja koki, että hänen terveydentilansa huomioidiin huonosti. Avokysymyksessä pyydettiin perustelemaan vastaus, mikäli terveydentila on huomioidu huonosti. Avokysymykseen tuli kaksi vastausta, vaikka huonosti terveydentilansa koki huomioidun yksi vastaaja. Vastauksissa näkyivät allergiat ja tuki- ja liikuntaelinsairaudet.

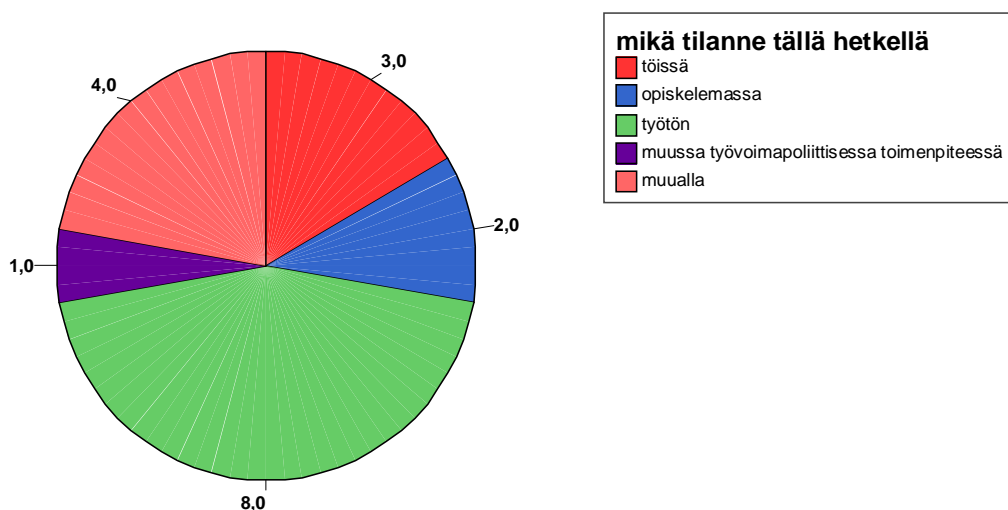
Jouduin aluksi istumatyöhön kokoonpanopuolelle ja selkä alkoi vihoitella. Olin pajajakson aikana tosi väsynyt. Huolehdin aina nestetasapainostani, varsinkin kun oli raskaita työtehtäviä ja puupölyjen hengittämistä, join paljon vettä ja harmaiset työkaverit vain porukassa päättivät, että minulla on sokeritauti. Ei mennyt läpi!
(Vastaaja 13)

Olen allerginen pölylle ja selkäsairauteni vuoksi tarvitsisin säädettävän tuolin. Pajan tuoleissa säädöt rikki.
(Vastaaja 17)

8.2 Työllistyminen

Heti (kahden viikon sisällä) pajajakson päättymisestä töissä oli kolme vastaajaa ja opiskelemassa kaksi vastaajaa. Työvoimapolitiisessa koulutuksessa oli yksi vastaaja ja muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä yksi vastaaja. Työttömänä oli yhdeksän vastaajaa. Muualla oli kaksi vastaajaa, joista toinen oli oppisopimuskoulutuksessa ja toinen oli ollut töissä pajalla saadakseen työhistoriansa täydeksi, joka on edellytyksenä työttömyyseläkkeeseen. Neljä vastaajaa oli työllistynyt 0-1 kuukauden sisällä pajajakson päättymisestä ja kolme oli työllistynyt 2-6 kuukauden sisällä.

Alla oleva kuvio osoittaa asiakkaiden tilanteen joulukuussa 2007, jolloin kysely tehtiin. Kuten kuvioista näkyy, muualla oli neljä vastaajaa. Muualla tarkoittaa tässä vastaajien mukaan toimintakeskusta, työkokeilua, eläkeputkea ja oppisopimusta.

Kuvio 2. Asiakkaiden tilanne tällä hetkellä (N = 18)

Työllistymismahdollisuutensa jatkossa arvioi hyväksi yksi henkilö. Työllistymismahdollisuutensa kohtalaisina koki kuusi henkilöä. Heikkoina työllistymismahdollisuuksiaan piti myös kuusi henkilöä. Heistä, jotka arvioivat työllistymismahdollisuutensa heikoiksi kaksi koki, että heillä ei ole riittävää koulutusta, joka heikentää mahdollisuutta työllistyä. Liian vanhoiksi itsensä koki kolme vastaajaa. Kaksi koki, että tarjolla ei ole omaa koulutusta vastaavaa työtä. Vastaajista kolme koki, että tarjolla olevat työt ovat liian kaukana. Kukaan ei potanut motivaation puutetta, työnhakutaitojen puutetta, nähnyt liian nuoren iän olevan esteenä tai kokenut ettei olisi uskallusta hakea töitä. Kahdeksan näki, että heikkoihin työllistymismahdollisuuksiin vaikuttavat muut syyt. Näistä kahdeksasta viidellä oli terveydelliset syyt estämässä työllistymistä. Yksi koki, että tarjolla olevat paikat ovat liian vaativia. Yksi koki, että oma-aloitteisuus on ratkaiseva tekijä työllistymisen kannalta. Myös muita syitä nähtiin olevan.

Olen ollut pitkään työttömänä, ennakkoluulot estävät palkkauksen. Yksihuoltaja, vuorotyö ei käy. Työnantajat eivät halua palkata, kun voi joutua olemaan pois töistä lasten takia.
(Vastaaja 17)

8.3 Ohjaus, perehdytys ja työtehtävät pajalla

Vastaajista 15 koki, että perehdytys töihin pajajakson alussa oli ollut hyvä ja riittävä. Kolme vastaajaa koki, että perehdytys oli ollut kohtalainen. Kukaan vastaajista ei kokenut perehdytystä huonona tai riittämättömänä ja kaikki oli perehdytetty töihin. 17 vastaajaa oli sitä mieltä, että oli saanut sopivasti ohjausta töissään pajajakson aikana. Yksi vastaaja oli saanut liian vähän ohjausta.

Ohjausta työhaussa oli saanut riittävästi yhdeksän vastaajaa. Kahdeksan vastaajaa ei ollut saanut ollenkaan ohjausta työhaussa. Yksi vastaaja ei vastannut kysymykseen. Vastaajat, jotka eivät olleet saaneet ohjausta ollenkaan kokivat, että työnhaku ei tällä hetkellä kiinnosta, opiskelupaikka on ollut ajatuksissa ensisijainen ja he huolehtivat itse työhausta.

Ohjausta opintoihin hakeutumisessa oli saanut riittävästi neljä vastaajaa. 12 vastaajaa koki ettei ollut saanut ollenkaan ohjausta opintoihin hakeutumisessa. Vastaajista kaksi jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Vastaajista ne, jotka eivät olleet saaneet ohjausta opintoihin hakeutumisessa etsivät vain töitä, osa koki, että opinnot ovat omalta kohdalta ohi, yksi oli opiskelemassa ja yksi lähetti itsenäisesti hakemuksia niihin opiskelupaikkoihin, joissa oli mieluisen opintotarjonta. Yksi koki, että työpajan tarkoitus ei ole toimia infopisteenä.

Lähes kaikki vastaajat (17) kokivat, että työajat olivat pajajakson aikana sopivat. Yksi vastaaja koki, että työajat olivat olleet epäsopivat. Hän koki, että työpäivän olisi pitänyt olla lyhyempi ja työpajalle pitäisi olla paremmat julkisen liikenteen kulkuyhteydet. Työtehtävät koettiin mielekkäinä (7), monipuolisina (8) ja liian helppoina (5). Kukaan vastaajista ei kokenut työtehtäviä liian haastavina ja vaikeina. Tässäkin kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto, kuten vastauksien määrästä näkyy.

Avokysymyksen muodossa kysyttiin mitkä tekijät auttaisivat työelämään siirtymisessä pajajakson jälkeen. Osa vastaajista ei osannut nimetä yhtään tekijää. Vastauksista kävi ilmi, että monipuolinen oman alan osaaminen koettiin auttavana tekijänä, samoin parempi tiedotus avoimista työpaikoista ja pajan tuki työpaikkojen etsinnässä. Omalla aktiivisuudella nähtiin olevan merkitystä. Pitkäaikaistyöttömyyden nähtiin olevan haaste työelämään siirtymiselle.

Jos useamman vuoden työttömänä, ei taho päästä mihinkään töihin muuten kuin koulutuksen kautta tai hakeutumalla vuokravälitystöihin...

(Vastaaja 18)

8.4 Tavoitteet pajajaksolle

Asiakkaat olivat asettaneet tavoitteita hyvin erilaisilla pajajaksolle. Neljä vastaajaa ei ollut asettanut tavoitteita ollenkaan. Yhden tavoitteena oli kahdeksan euron yläpitokorvauksen saaminen. Tavoitteina oli työkokemuksen saaminen ja työhön harjaantuminen sekä omien töiden tekeminen hyvin ja huolellisesti. Kokemusta toivottiin myös työskentelyn päivittäisrutiineista. Työllistyminen oli kolmen vastaa-

jan tavoitteena. Arkielämään haettiin sisältöä ja vaihtelua. Lisäksi tavoitteena oli selvittää kestäkö oma terveys pajatyypistä työskentelyä.

13 vastaajaa saavutti tavoitteensa. Kolme vastaajista saavutti tavoitteensa osittain. Yksi vastaaja ei saavuttanut tavoitteitaan ja yksi ei vastannut kysymykseen. Perusteena sille, että saavutti tavoitteensa osittain tai ei ollenkaan nähtiin liian lyhyt työskentelyaika ja se, että oli pajalla vain ylläpitokorvauksen vuoksi. Yksi vastaajista näki, että odotus siitä, että työn löytämisessä autetaan ei kuulunut pajan henkilökunnan ja kunnan tavoitteisiin. Yhden vastaajan mukaan työyhteisö ja – ilmapiiri olivat negatiivisiä.

8.5 Elämänhallinta ja sosiaaliset taidot

Ensimmäiseksi tässä osioissa tarkasteltiin työpajajakson vaikutusta asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen. Selkeämmän päivärytmin saavutti kuusi vastaajaa. Pajajakso auttoi kolmea vastaajaa löytämään töitä. Yhden vastaajan mukaan pajajakso auttoi löytämään opiskelupaikan. Kaksi vastaajaa motivoitui aloittamaan uuden elämän. Kolmea vastaajaa pajajakso oli auttanut hallitsemaan taloudenhoitoa ja rahankäyttöä. Uusia ystäviä pajajakson aikana sai kahdeksan vastaajaa. Kaksi vastaajaa koki, että pajajakso ei vaikuttanut lainkaan kokonaiselämäntilanteeseen. Muita vaikutuksia oli saanut kuusi vastaajaa. Näinä vaikutuksina nähtiin kokemus, joka on hyödyksi uusia paikkoja haettaessa ja huono työilmapiiri. Lisäksi saatiin uusia oppimiskokemuksia monessa suhteessa.

Oppihan tekemään uusia asioita, vaikka ei ollut ennen tehnykkään, rohkeutta ja että vielä sitä näköjään oppiikin.

(Vastaaja 14)

Kokemuksen pajatyöstä ja ihmetyksen, että sama työ on toisen rangaistus. Ensimmäisen kerran elämässäni koin niin paljon työkavereiden poissaoloja ja alkoholismia yms. syiden vuoksi.

(Vastaaja 17)

Elämänhallintaa kysyttiin avokysymyksen muodossa, mitä voit tehdä, jotta voit vaikuttaa omaan elämääsi. Vastaajien mukaan tulee olla aktiivinen ja tarttua tilaisuuteen kun sellainen tulee sekä tunnistaa oma, selkeä osaamisalue. Lisäksi on eletävä omaa elämää. Yksi vastaaja toivoi työpaikkaa, jotta mieli olisi virkeä. Vastauksissa näkyi myös omasta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimisen merkitys. Kolme vastaajista koki ettei voinut vaikuttaa omaan elämäänsä, yksi turvautui vanhempien apuun. Yksi vastaaja koki, että on tärkeää pitää puoliaan.

Elämänhallinnan haasteita pohdittiin kysymyksen mitä teet kun kohtaat vastoin käymisiä elämässäsi muodossa. Vastaajat kokivat, että vastoin käymisiä tulee, koska ne kuuluvat elämään. Vastoin käymisistä pyrittiin selviytymään itsenäisesti ja tarvittaessa apua pyydettiin muilta. Uusia reittejä elämään etsittiin vastoin käymisten jälkeen. Vastoin käymisiä myös käsiteltiin perheen ja ystävien kanssa ja positiivisen suhtautumisen koettiin olevan eduksi. Yksi vastaajista koki lamaan- tuvansa isompien vastoin käymisten edessä. Kehitystä oli elämänhallinnan suhteen havaittavissa.

Käsittelen ne läpi; itseni, perheeni ja ystäväni kanssa, ei liikaa rasittamalla. Ajatella positiivisesti ja mitä sitten olen asiasta oppinut. Osata näyttää aidosti tunteensa niin hyvät kuin vaikeatkin.

(Vastaaja 14)

Taistelen puolestani niillä voimavaroilla ja kyvyillä, joita minulla on. Haen ammattiapua.

(Vastaaja 17)

Aikaisemmin huuhtelin kurkusta alas. Nyt ajattelen, että on niitä vastoin käymisiä muillakin ja kyllä niistä selviää.

(Vastaaja 18)

Sosiaalisissa taidoissa kehittymistä kysyttiin monivalintakysymyksen muodossa. Kuuntelu-keskustelutaidoissa kehittyi seitsemän vastaajaa. Ilmaisutaidoissa koki kehittyneensä kaksi vastaajaa. Kritiikin antamisessa ja vastaanottamisessa kehittyi kolme vastaajaa. Ryhmätyötaitoissa kehittyi seitsemän vastaajaa. Paremmiin erilaisuutta oppi sietämään seitsemän vastaajaa. Toisten tunteiden huomioon ot-

tamisessa kehittyi neljä vastaajaa. Myötäelämisen taidoissa koki kehittyneensä kaksi vastaajaa. Paremman itsekontrollin saavutti neljä vastaajaa. Ristiriitojen välttämässä kehittyi kolme vastaajaa.

Ongelmanratkaisutaidot kohenivat neljällä vastaajalla. Neuvottelutaidoissa kehittyi kolme vastaajaa. Päätöksentekotaidoissa koki kehittyneensä kaksi vastaajaa. Toisten auttamisessa kehittyi viisi vastaajaa. Konflikteja oppi paremmin hallitsemaan yksi vastaaja. Seurausajattelussa kehittyi kolme vastaajaa. Stressinhallinta parantui yhdellä vastaajalla. Optimismi ja positiivinen ajattelu kehittyi viidellä vastaajalla. Kolme vastaajaa koki ettei kehittynyt lainkaan sosiaalisissa taidoissa.

8.6 Pajajakson käyneiden työllistyminen iän ja sukupuolen mukaan

17-24-vuotiaista kukaan ei ollut työllistynyt heti pajajakson päätyttyä, mutta kumpikin kaksi vastaajaa oli opiskelemassa. 25-28-vuotiaista kaikki kolme olivat työttömänä. 29-39-vuotiaista yksi oli työllistynyt, yksi työvoimapolitiisessa koulutuksessa, yksi muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä ja yksi muualla. 40-50-vuotiaista yksi oli työllistynyt ja neljä oli työttömänä. Yli 50-vuotiaista vastaajista yksi oli työllistynyt, kaksi oli työttömänä ja yksi muualla.

Kun kysely tehtiin joulukuussa 2007, oli 17-24-vuotiaista yksi edelleen opiskelemassa ja yksi muualla. 25-28-vuotiaista yksi oli opiskelemassa ja kaksi edelleen työttömänä. 29-39-vuotiaissa yksi oli edelleen töissä, yksi muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä ja yksi edelleen muualla. Yksi tästä ikäryhmästä oli jäänyt työttömäksi. 40-50-vuotiaissa työllistyneiden tilanne oli edelleen sama. Työttömien määrä oli pudonnut kolmeen henkilöön, jolloin yksi oli muualla. Yli 50-vuotiaiden tilanne oli edelleen sama kuin pajajakson päätyttyä.

Heti pajajakson päätyttyä naisista töissä oli yksi ja opiskelemassa yksi. Työttömänä naisista oli viisi ja muualla yksi. Miehistä kaksi oli töissä ja yksi opiskelemassa. Työvoimapolitiisessa koulutuksessa oli yksi mies, samoin muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä. Työttömänä oli neljä miestä ja muualla yksi. Joulukuussa 2007 kyselyä tehtäessä naisten tilanne työssä olevien ja opiskelevi-

en suhteen oli edelleen sama kuin pajajakson päätyttyä. Työttömänä oli neljä naista ja muualla kaksi. Miestenkin suhteen tilanne oli sama työssä olevien ja opiskelijoiden suhteen. Neljä miestä oli työttömänä ja yksi oli muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä. Miehistä kaksi oli muualla.

Kahdesta 17-24-vuotiaasta vastaajasta toinen koki työllistymismahdollisuutensa heikoiksi jatkossa ja toinen ei vastannut kysymykseen. Kolmesta 25-28-vuotiaasta kaksi piti työllistymisen mahdollisuuksiaan jatkossa kohtalaisina ja yksi heikkoina. 29-39-vuotiaista yksi vastasi kysymykseen ja piti työllistymismahdollisuuksiaan kohtalaisina. Viisi 40-50-vuotiaasta vastasi ja heistä yksi piti työllistymismahdollisuuksiaan hyvinä, kaksi piti mahdollisuuksia kohtalaisina ja kaksi heikkoina. Yli 50-vuotiaat vastaajat pitivät mahdollisuuksiaan kohtalaisina (1) ja heikkoina (2).

8.7 Tavoitteiden toteutuminen iän ja pajajakson keston mukaan

17-24-vuotiaita oli kaksi vastaajaa ja kummatkin saavuttivat pajajaksolle asettamansa tavoitteet. 25-28-vuotiaista kaksi saavutti tavoitteensa ja yksi ei. Ikäryhmässä 29-39-vuotta tavoitteensa saavutti kolme vastaajaa, yksi ei vastannut kysymykseen. 40-50-vuotiaissa vastaajissa tavoitteet saavutti neljä vastaajaa ja yksi vastaaja osittain. Yli 50-vuotiaissa kaksi saavutti tavoitteensa ja kaksi osittain.

Alle kuukauden kestäneellä pajajaksolla tavoitteensa saavutti neljä viidestä vastaajasta. Kuukaudesta viiteen kuukauteen kestäneellä pajajaksolla tavoitteensa saavutti kaksi vastaajaa. Osittain tavoitteensa saavutti yksi vastaaja. Tavoitteitaan ei saavuttanut yksi vastaaja. Kaikkiaan vastaajia oli siis neljä. Puolen vuoden pajajaksolla tavoitteet tulivat saavutetuksi kolmella vastaajalla ja kahdella vastaajalla osittain. Kymmenestä kuukaudesta kahteen vuoteen kestäneellä pajatyöskentelyllä tavoitteensa saavuttivat kaikki neljä vastaajaa.

8.8 Elämänhallinnan kohentuminen iän ja pajajakson keston mukaan

Suurimmat ryhmät selkeämmän päivärytmin saavuttaneissa olivat 29-39-vuotiaat (2) ja 40-50-vuotiaat (2). Töitä löysi pajajakson ansioista 29-39-vuotiaat ikäryhmässä yksi samoin kuin 40-50-vuotiaiden ja yli 50-vuotiaiden ryhmässä. Opiskelupaikan löysi pajajakson ansioista yksi 17-24-vuotias. Uuden elämän motivoitui aloittamaan yksi 17-24-vuotias ja yksi 29-39-vuotias. Talouden hoitoa ja rahankäyttöä hallitsi paremmin ryhmissä 17-24-vuotta, 25-28-vuotta ja yli 50-vuotta kussakin yksi henkilö. Uusia ystäviä saivat eniten 40-50-vuotiaat (4) ja yli 50-vuotiaat (2) sekä 17-24-vuotiaat (2).

Parhaiten selkeän päivärytmin saavutti alle kuukauden pajajaksolla (2). Neljä kuukautta, kymmenen kuukautta, puolitoista vuotta ja kaksi vuotta kestäneillä pajajaksolla selkeän päivärytmin saavutti yhteensä neljä vastaajaa. Töitä löydettiin parhaiten alle kuukauden (1) ja kuuden kuukauden (1) pajajaksolla. Opiskelupaikan löysi yksi alle kuukauden pajajaksolla. Uusi elämä motivoituttiin aloittamaan alle kuukauden ja 11 kuukauden paja työskentelyllä. Rahankäytön ja talouden hoidon hallinnassa kehityttiin alle kuukauden (1), puolen vuoden (1) ja puolentoista vuoden pajajaksolla (1). Uusia ystäviä saatiin alle kuukauden (3) ja puolen vuoden (3) pajajaksolla. Ryhmissä alle kuukausi ja puoli vuotta oli myös kussakin yksi vastaaja, joka koki ettei ollut kehittynyt lainkaan.

8.9 Sosiaalisten taitojen kehittyminen pajajakson keston mukaan

Alle kuukauden pajajaksolla olleilla kehittyivät parhaiten kuuntelu-keskustelutaidot (4), sosiaaliset taidot (2), erilaisuuden sieto (2), itsekontrolli (3), auttamisen taidot (3), seurausajattelu (3) sekä optimismi ja positiivinen ajattelu (2). Kuukaudesta viiteen kuukauteen kestäneillä pajajaksolla parhaiten kehittyivät ryhmätyötaidot (2) ja erilaisuuden sieto (2).

Puolen vuoden pajajaksolla parhaiten kehittyivät erilaisuuden sieto (2) ja neuvottelutaidot (2). Kaksi puolen vuoden pajajaksolla ollutta koki ettei ollut kehittynyt lainkaan sosiaalisissa taidoissa. Kymmenestä kuukaudesta kahteen vuoteen kestäneillä pajajaksolla parhaiten kehittyivät kuuntelu-keskustelutaidot (2), ryhmätyötaidot (2), toisen tunteiden huomioon ottaminen (4) ja ongelmanratkaisutaidot

(2). Kaikki näin pitkän pajajakson käyneet kokivat kehittyneensä jossakin sosiaalisista taidoista.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimukseni keskeiset tutkimusongelmat olivat: miten työpajajakso vaikuttaa asiakkaan työllistymiseen, miten asiakkaat ovat kokeneet ohjauksen ja työtehtävät työpajalla, mitä tavoitteita asiakkaat ovat asettaneet pajajaksolle ja kuinka pajajakso on vaikuttanut asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Pohdinnassa painotetaan tutkimusongelmiin saatuja vastauksia tutkimustulosten käsittelyssä.

Muuramen työpajalla suurimpana ikäryhmänä tutkimukseen osallistuneiden kesken olivat 40-50-vuotiaat (5) ja seuraavaksi suurimmat ikäryhmät olivat yli 50-vuotiaat (4) ja 29-39-vuotiaat (4). Tämä on mielenkiintoinen jakauma, kun otetaan huomioon, että pääpaino toiminnassa on nuorissa alle 25-vuotiaissa aktivoitavissa. Tätä tukee myös Euroopan komission näkemys (2008) Euroopan sosiaalirahaston painotuksessa nuorten aktivoinnista ja koulutukseen ohjaamisen merkityksestä ohjelmassaan vuosille 2007-2013. Opetus- ja työministeriön (2005) yhteiskuntatakuu sisältää samansuuntaisia ajatuksia. On kuitenkin otettava huomioon, että vastaajia oli 18 ja kysely lähetettiin 45 henkilölle. Onko siis vastaamatta jättäneiden keskuudessa ne nuoret, joihin pääpaino toiminnassa on suunnattu? Nuoret ovat vaikea ryhmä saavuttaa tutkimuksen kannalta ja voi olla, että he eivät ole kokeneet aihetta heidän kannaltaan merkityksellisenä. Pajatoiminnan kehittäminen ei ehkä ole heidän näkökulmastaan heille tärkeää. Naisia vastanneista oli kahdeksan ja miehiä kymmenen. Tämä vastannee todellisuutta, koska naisten on huomattu tulevan aikaisempaa enemmän mukaan toimintaan, kuten on käynyt ilmi Karjalaisen (1999) tutkimuksessa. Pajajakson yleisimpiä kestoja olivat joko alle kuukausi (5) tai puoli vuotta (5).

Työvoimanpalvelukeskus oli suurimpana virallisena lähettäjätahona lähettäen neljä vastaajaa. Muuramen työpaja tekee tiivistä yhteistyötä työvoimanpalvelu-

keskuksen kanssa, joten tulos selittyy tämän kautta. Omatoimisesti pajalle oli tullut kuusi vastaajaa, josta voidaan päätellä, että Muuramen työpaja on tunnettu muuramelaisten keskuudessa ja pajalle osataan tulla omatoimisesti. Tieto työpajan toiminnasta oli tullut yleensä työvoimatoimistosta (5) tai muuta kautta (8). Muista tietolähteistä tärkeimmäksi nousi Muuramen kunnassa jokaiseen kotiin jaettava tiedotuslehti Muuramelainen. Vastaajien terveydentila huomioitiin pajajakson suunnittelussa yleensä hyvin tai vähintään kohtalaisesti. Laakso (2001) on saanut tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia yhteistyöstä työvoimatoimiston kanssa, samoin hakeutumisesta pajatoiminnan piiriin omasta kiinnostuksesta.

Ensimmäinen tutkimusongelmani oli, miten työpajajakso vaikuttaa asiakkaan työllistymiseen. Laakso (1999) on todennut yhdeksi työpajajojen tehtäväksi kehittää asiakkaiden kykyä ja mahdollisuuksia löytää työpaikka pajajakson jälkeen. Tutkimukseni mukaan heti pajajakson päätyttyä kolme vastaajaa oli työllistynyt ja työttömänä oli yhdeksän vastaajaa. On kuitenkin otettava huomioon, että muissa aktiivitoimenpiteissä, kuten koulutuksessa oli viisi vastaajaa, joten pajalla onnistuttiin aktivoimaan yhteensä kahdeksan vastaajista. Laakso (2001) on saanut samanlaisia tuloksia työllistymisestä, lähes puolet on ollut ilman tietoa työ- tai koulutuspaikasta.

Joulukuussa 2007 töissä oli edelleen kolme vastaajaa ja työttömänä kahdeksan vastaajaa. Muissa aktiivitoimenpiteissä tai koulutuksessa oli kuusi vastaajaa, yksi oli eläkeputkessa. Edelleen on nähtävissä puolet ja puolet suhde työllistymisen ja muun aktivoitumisen sekä työttömyyden suhteen. Työllistymisen mahdollisuudet jatkossa koettiin pääasiassa kohtalaisina tai heikkoina. Eniten mahdollisuuksia heikensivät terveydelliset syyt. On tärkeää huomata, että kukaan ei nähnyt työllistymisen esteenä motivaation puutetta työnhaun suhteen eikä työnhakutaitojen puuttumista. Kukaan ei kokenut olevansa liian nuori eikä kukaan kokenut, että itsellä ei olisi uskallusta hakea töitä. Nämä seikat on nähtävä ehdottoman positiivisina. Työllistymisen kannalta nimenomaan motivaatio on olennainen tekijä, samoin hyvät työnhakutaidot.

lällä ei näytä tuloksien mukaan olevan suurta merkitystä työllistymisen ja muun aktivoitumisen suhteen. Kaikista muista ikäryhmistä paitsi 25-28-vuotiaista, vähintään osa oli aktivoitunut. Joulukuussa tästäkin poikkeus ikäryhmästä toinen oli opiskelemassa. Mielenkiintoista on, että nuorista 17-24-vuotiaista vastaajista toinen koki työllistymismahdollisuutensa heikoiksi, samoin 25-28-vuotiaista. Tuloksia ei voida yleistää laajempaan joukkoon, koska aineisto on pieni ja siten vastaukset on nähtävä yksilöllisinä mielipiteinä. Positiivinen havainto on, että 40-50-vuotiaat pitivät työllistymismahdollisuuksiaan joko hyvinä tai kohtalaisina.

Toinen tutkimusongelmani koski ohjausta ja työtehtäviä pajalla ja asiakkaiden kokemuksiä niistä. Kaikki vastaajat kokivat perehdytyksen töihin pajatyöskentelyn alussa hyvänä ja riittävänä tai vähintään kohtalaisena. Yhtä lukuunottamatta kaikki olivat saaneet sopivasti ohjausta töissään pajajakson aikana. Laakso (2001) on saanut tutkimuksessaan samanlaiset tulokset koskien ohjausta ja perehdytystä. Ohjauksessa työnhaussa vastauksissa oli hajontaa. Noin puolet koki saaneensa riittävästi ohjausta työnhaussa ja puolet ei mielestään ollut saanut ollenkaan. Huomion arvoista on se, että tyytymättömät eivät olleet kiinnostuneet työnhausta tai halusivat huolehtia täysin omatoimisesti työnhausta. Neljäsosa vastaajista oli saanut riittävästi ohjausta opintoihin hakeutumisessa. Loput kokivat etteivät olleet saaneet ollenkaan ohjausta. Jälleen on huomioitava, että ohjauksetta jääneet eivät kokeneet tarvitsevansa ohjausta opintoihin hakeutumisessa, koska opiskelu ei ollut ajankohtaista. Vastaajat myös toivoivat pajalta parempaa tiedotusta avoimista työpaikoista ja tukea työpaikkojen etsintään. Tulokset Laakson (2001) tutkimuksessa ovat olleet samanlaisia, myös hänen tutkimuksessaan toivottiin pajoilta enemmän apua työllistymiseen.

Vain yksi vastaaja koki työajat pajajakson aikana epäsopivina, kaikki muut näkivät työaikojen olleen sopivat. Vastaajat kokivat työtehtävät mielekkäinä, monipuolisina ja liian helppoina. Liian haastavina niitä ei kokenut kukaan. Pajalla työtehtävien tulee olla riittävän yksinkertaisia, jotta kaikkien on mahdollista kokea onnistumisen kokemuksia työskentelyssä. Huomattava on kuitenkin, että myös haasteita tarvitaan jo ammatillisen kehittymisen ja itsensä kehittämisen kannalta. Olikin hyvä jos voisi aloittaa helpommista tehtävistä ja siirtyä vaikeampiin taitojen

kasvaessa. Tätä varmasti pajalla työtehtävien sallimissa rajoissa toteutetaankin. Motivaation ylläpitämisen kannalta haastavatkin työtehtävät olisivat toivottavia. Työtehtävien pitäminen haasteellisuudeltaan sopivina on vaikeaa, koska työpajoilla työskentelee taidoiltaan hyvin eritasoisia ihmisiä. Laakson tutkimuksessa (2001) kävi ilmi, että nuoret kokivat työtehtävien sopivan heille hyvin. Omassa tutkimuksessani tuli siis pääpiirteittäin samanlaisia tuloksia.

Kolmannessa tutkimusongelmassani tarkasteltiin asiakkaiden pajajaksolle asettamia tavoitteita. Tavoitteiksi oli asetettu työkokemuksen saaminen ja työhön harjaantuminen sekä työelämän päivittäisrutiinien opettelu. Työllistyminen pajajakson jälkeen näkyi myös tavoitteissa. Vaihtelua arkeen haettiin myös. Huomion arvoista on, että neljä vastaajaa ei ollut asettanut tavoitteita pajajaksolle ollenkaan. Nämä tutkimustulokset olivat mielestäni odotetun kaltaiset. Yllättävää oli, että niin moni ei ollut asettanut tavoitteita ollenkaan tai ne olivat pintapuolisia, kuten ylläpitokorvauksen saaminen. Ilman tavoitteita täysi hyöty pajajaksosta jää saavuttamatta. Laakso (2001) on saanut tutkimuksessaan hieman omastani poikkeavia tuloksia. Hänen tutkimuksessaan tärkeimmät tavoitteet koskivat inhimillisen elämän asioita ja elämänhallintaa.

Tutkimukseni 18 vastaajasta 16 saavutti tavoitteensa joko kokonaan tai vähintään osittain. Vain yksi vastaaja ei saavuttanut tavoitteitaan. Syyt siihen, että saavutti tavoitteensa osittain tai ei ollenkaan vaihtelivat liian lyhyestä pajajaksosta negatiiviseen työilmapiiriin. Laakson (2001) tutkimuksessa kävi ilmi, että suosituimmissa tavoitteissa onnistuttiin ja ne olivat hänen tutkimuksessaan kytköksissä elämänhallintaan.

Tuloksista nähdään, että myös lyhyen pajajakson aikana voi saavuttaa tavoitteensa. Alle kuukauden jaksolla tavoitteet saavutti neljä viidestä vastaajasta, kun taas kuukaudesta viiteen kuukauteen kestäneellä jaksolla tavoitteensa saavutti kokonaan puolet vastaajista. Tätä pitemmilläkin pajajaksoilla tavoitteet tulivat hyvin saavutetuiksi. Tavoitteiden saavuttaminen onkin ehkä enemmän kiinni tavoitteiden realistisuudesta kuin käytettävissä olevasta ajasta.

Neljäntenä tutkimusongelmana minulla oli selvittää kuinka pajajakso on vaikuttanut asiakkaan kokonaiselämäntilanteeseen, elämänhallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Selvimmin esille nousivat uusien ystävien saaminen pajajakson aikana sekä selkeämmän päivärytmin saavuttaminen. Tärkeäksi nousivat myös monenlaiset oppimiskokemukset. Tämä on varmasti totuuden mukainen jakauma, onhan työpajatyöskentelyssä selkeä rytmi ja työssä tutustuu uusiin ihmisiin. Kuten Kortteisen ja Tuomikosken (1998) tutkimuksessa työttömien selvitymisestä on käynyt ilmi, on yhteisöllisillä ja sosiaalisilla suhteilla tärkeä merkitys ihmisen selvitymisen kannalta, esim. työttömyyden aikana.

Selkeämpi päivärytmi saavutettiin parhaiten 29-39-vuotiaiden ja 40-50-vuotiaiden ikäryhmissä sekä alle kuukauden kestäneellä pajajaksolla. Uusia ystäviä saatiin eniten 40-50-vuotiaissa ja joko alle kuukauden tai puolen vuoden pajajaksolla. On huomattava se seikka, että tuloksiin vaikuttaa alle kuukauden ja puoli vuotta pajalla olleiden suurin osuus vastanneista, samoin ikäluokkien kohdalla. Tämä pätee myös vertaillen pajajakson kestoa ja sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Omaan elämään voi vaikuttaa vastaajien mukaan monella tavalla. Aktiivisuus ja oman osaamisen tunnistaminen koettiin merkittäviksi. Samoin vastauksissa näkyi omasta itsestä huolehtimisen tärkeys, niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin. Pieni osa vastaajista koki ettei voi vaikuttaa omaan elämäänsä eli elämänhallinnan taidot olivat puutteellisia. Vastaajien kokemuksista vastoinkäymisten kohtaamisessa näkyi ajatus siitä, että vastoinkäymiset kuuluvat elämään. Vastoinkäymisiin osattiin pyytää myös tukea lähiverkostolta.

Sosiaalisissa taidoissa eniten kehityttiin kuuntelu-keskustelutaidoissa, ryhmätyötaidoissa, erilaisuuden sietämisessä, auttamisessa sekä optimismissa ja positiivisessa ajattelussa. Mielestäni nämä ovat juuri niitä taitoja, joita pajatyöskentely itsessään harjaannuttaa. Toisia on kuunneltava sekä ryhmässä on opittava toimimaan. Pajalla, kuten muissakin työyhteisöissä, on paljon erilaisia ihmisiä, joten erilaisuuden sietokyky on tarpeen myös tulevassa elämässä, ei vaan työelämän suhteen, vaan myös arkielämässä. Toisten auttamisen kulttuuri näkyy varmasti työpajatyypillisessä toiminnassa ja siten siinä on kehitytty. Paja on mahdollisesti

antanut toivoi tulevaisuuteen, joka näkyy tutkimuksessa optimismin ja positiivisen ajattelun kehittymisenä.

Pajajakson vaikutusta kokonaiselämäntilanteeseen, elämäntilanteeseen ja sosiaalisiin taitoihin on vaikea arvioida. Kokonaiselämäntilanteen ja sosiaalisten taitojen osalta vaikutus näkyy selvemmin, koska kysymyksen asettelu on ollut tyyliltään sellainen, joka mittaa kehitystä pajajakson aikana. Erityisesti elämäntilanteeseen suuntautuneet kysymykset ovat puolestaan olleet muodoltaan sellaisia, että ne ovat kertoneet asiakkaan elämäntilanteesta yleisellä tasolla. On siis mahdotonta tietää ovatko asiakkaat ajatelleet samoin vaikutusmahdollisuuksista omaan elämäänsä ja vaikeuksien kohtaamisesta jo ennen pajajakson alkua. Koska halusin tietoa nimenomaan kehityksestä pajajakson aikana, minun olisi pitänyt muotoilla kysymykset näiltä osin toisella tavalla.

Katoanalyysin kannalta on mielenkiintoista pohtia ketkä vastasivat ja ketkä jättivät vastaamatta. Eniten vastanneita oli vanhemmissa ikäryhmissä alkaen 29-vuotiaista eteenpäin. Johtuuko tämä näiden ikäryhmien suuresta osuudesta pajan vuoden 2006 asiakkaissa vai kokivatko he tutkimuksen omakohtaiseksi ja hyödylliseksi? Tähän on mahdoton saada vastausta tämän hetkisillä tiedoilla. Myöskään kukaan kuntouttavassa työtoiminnassa tai siviilipalveluksessa ollut ei vastannut eikä kukaan koulun työelämää tutustumisjaksolla olleista. Osa varmasti selittyy sillä, että kysely ei ole mennyt perille esim. muuton johdosta, joka pätee myös muihin, jotka eivät vastanneet. Olisi ollut tutkimuksen kannalta mielenkiintoista saada myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaan kokemuksia Muuramen työpajan toiminnasta.

Kun ajatellaan opinnäytetyötäni tutkimusprosessin näkökulmasta, esiin nousee ensin tutkimusmetodini postikysely. Tämä tuntui heti alusta alkaen nopealta ja joustavalta tavalla kerätä aineistoa. Olin tyytyväinen, että vastauksia tuli 18, jolloin sain riittävästi aineistoa opinnäytetyöhöni. Näin pieni aineisto ja siitä saadut tulokset eivät ole yleistettävissä laajemmin työpajatoimintaan, vaikka aikaisemmista laajemmista tutkimuksista onkin saatu samansuuntaisia tuloksia. Tulosten luotettavuutta saattaa heikentää se, että vastaajat eivät ole vastanneet kaikkiin

kysymyksiin ja en voi tietää ovatko he käsittäneet kysymykset samalla tavalla kuin minä. Ei voida myöskään tietää kuinka vakavissaan he ovat tutkimukseen suhtautuneet ja siten ovatko vastaukset totuudenmukaisia.

Elämönhallinnan kysymykset osoittautuivat vaikeiksi vastaajille ja kaikissa lomakkeissa näihin ei ollut vastattu. Kysymysten muotoiluun olisi siten pitänyt kiinnittää enemmän huomiota, joka koskee myös lomakkeen muita kysymyksiä. Kysymyslomake tehtiin yhteistyössä Muuramen työpajan kanssa nopealla aikataululla marras-joulukuussa 2007, jotta kyselyt saatiin lähtemään ja palautumaan ajoissa ennen joulua. Olisin voinut täydentää aineistoani vielä teemahaastattelun avulla, etenkin elämönhallinnan ja sosiaalisten taitojen osalta. Mietinkin tätä vaihtoehtoa pitkään, mutta päädyin aikataulullisista syistä pitäytymään pelkässä postikyselyssä.

Tutkimuksen ja opinnäytetyön tekeminen on ollut todella antoisa niin oppimisprosessin kuin oman ammatillisen kasvunkin näkökulmasta. Kaikkia opintojen aikana kertyneitä taitoja on saanut käyttää. Etenkin tiedonhankinnan taidot ovat kehittyneet huimasti prosessin aikana. Myös teoreettinen tietämys opinnäytetyöni aiheesta on jatkossa hyödyksi työelämässä. Haastavaa teoreettisen viitekehyksen rakentamisen suhteen on ollut se, että työpajatoimintaa käsittelevä kirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset koskevat pääasiassa nuorten työpajatoimintaa. Muuramen työpajalla on toiminnassa mukana kaiken ikäisiä asiakkaita, vaikka pääpaino toiminnassa onkin nuorissa. En ollut aikaisemmin tehnyt tutkimusta ja siten tutkimustyön perustaidot on tämän prosessin myötä tulleet opituiksi. Olen kokenut tutkimuksen tekemisen haastavana, samoin opinnäytetyön prosessin. Näin laaja kokonaisuus kokoaa neljän vuoden opiskelun yhteen.

Tutkimusta on ollut miellyttävä tehdä, koska tietää, että näistä taidoista on jatkossa hyötyä. Mielekkääksi työn on tehnyt myös se, että tutkimuksestani on hyötyä Muuramen työpajalle ja tuloksia voidaan käyttää toiminnan kehittämiseen. Minulla oli kunnia päästä esittelemään tutkimuksen tuloksia Muuramessa 8.5.2008 järjestetyssä Työpajatoiminta seminaarissa. Kuulijoina oli mm. Muuramen kunnan

edustajia, Muuramen työpajan ohjausryhmän edustajia, työpajojen edustajia sekä työvoimanpalvelukeskuksen edustajia.

Seminaarissa myös ehdotin jatkotutkimusaiheita. Tutkimukseni sijoittui kohde-ryhmälle, jolla ei ole ollut yksilövalmentajan palveluita käytössä. Tämän vuoksi olisikin hyvä tehdä muutaman vuoden kuluttua tutkimus uudelleen ja tarkastella, miten yksilövalmentajan vaikutus näkyy tuloksissa mm. työllistymisen ja tavoitteellisuuden muutoksina. Elämönhallintataitoja unohtamatta. Ajatukseni sai kannatusta Muuramen kunnan sosiaalijohtajalta. Ajatuksena olisi käyttää samaa lomaketta uudelleen, jolloin tulokset olisivat vertailukelpoisia.

Lopuksi haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajaa, lehtori Eero Tapanista, hyvistä neuvoista ja ohjauksesta, Muuramen työpajan pajoistaava Pekka Piiraista sekä yksilövalmentaja Tuija Hämäläistä suuresta avusta kyselyn suunnittelussa ja toteutuksessa sekä muussa avussa opinnäytetyötäni koskien. Haluan kiittää heitä myös siitä, että sain toteuttaa tutkimukseni Muuramen työpajalla.

LÄHTEET

- Ahlqvist, K. 1996. Työ, työttömyys ja valinnanvapaudet. Teoksessa K. Ahlqvist & A. Ahola. (toim.) Elämän riskit ja valinnat – Hyvinvointia lama-Suomessa? 129-148. Helsinki: Edita.
- Ala-Kauhaluoma, M., Keskitalo, E., Lindqvist, T. & Parpo, A. 2004. Työttömien aktivointi. Kuntouttava työtoiminta –lain sisältö ja vaikuttavuus. Helsinki: Stakes
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-2. p. Helsinki: WSOY.
- Arminen, O. 1996. Työpajatoiminta kunnissa. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Kuntaliiton painatuskeskus.
- Euroopan komissio. Euroopan sosiaalirahasto Suomessa 2007-2013. Viitattu 23.4.2008. http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/fi_fi.htm
- Hassinen, M. 2004. Starttipaja Aapinen. Työpajatoiminnan, yksilövalmennuksen ja palveluohjauksen kehityskulku ja nykytila Suomessa. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6. – 8. p. osin uud. laitos. Helsinki: Tammi.
- Jokinen, P. 2007. Koulupudokkaita yhdistää aikuisen ihmisen puute. Socius. Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 2, 10-12.
- Julkunen, R. 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.
- Järvikoski, A. 1994. Vajaakuntoisuudesta elämänhallintaan? Kuntoutuksen viitekehysten ja toimintamallien tarkastelu. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Kalliopuska, M. 1998. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Edita.
- Karjalainen, P. 1999. Nuorten työpaja – osallisuutta omaan elämään. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen raportteja ja selvityksiä.
- Kataja-aho, T. 2002. Työttömien elämänhallinta. Kyselytutkimus työttömien koherenssein tunteesta ja selvitysmiskeinojen käytöstä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Viitattu 24.4.2008. <http://www.hervantaeu.net>.
- Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. 2. p. Helsinki: Tammi.

Laakso, K. 1999. Nuorten pajat ja pajojen nuoret. Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja 1/1999.

Laakso, K 2001. Tekemisen meininkiä elämään. Nuorten työpajatoiminnan arviointia. Jyväskylän opetussosiaalikeskuksen julkaisusarja 3/2001.

Muuramen kunta. 2008. Sosiaalipalvelut. Viitattu 8.5.2008.

http://www.muurame.fi/index.cgi/service_detail?sector_id=2&id=16#tyopajatoiminta.

Muuramen työpaja. Esite.

Nuorisolaki. 27.1.2006/72. Viitattu 11.5.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>.

Opetusministeriö ja Työministeriö 2005. Nuorten koulutus- ja yhteiskuntatakuun toteuttaminen ja työpajatoiminnan vakinaistaminen. Muistio 10.5.2005. Viitattu 9.5.2008.

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/01_toiminta/yhteiskuntatakuumuistio.pdf.

Pekkala, T. 2004. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet – 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.

Piirainen, P. Pajavastaava. Muuramen työpaja. Haastattelu 13.5.2008.

Piirainen, P. 2006. Pajavastaava. Muuramen työpaja. Haastattelu 2.10.2006.

Pohjantammi, I. 2007. Ylisukupolvinen työttömyys nuorten työpajoilla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 12. Viitattu 7.5.2008.

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tyopaja.pdf>.

Raitasalo, R. 1995. Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 1. Helsinki: Kelan omatarvepaino.

Ruth, J-E. 1998. Elämänhallinta ikäännyttäessä. Teoksessa T. Hoikkala & J.P. Roos. (toim.) Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus.

Suuntana tulevaisuus – seutukunnallinen yksilövalmentajahanke. 2007. Esite.

Talvitie-Ryhänen, T. 2000. Taloudellinen turvallisuus ja hyvinvoinnin vajeiden hallinta. Teoksessa P. Niemelä & A.R. Lahikainen. (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Tuusa, M. 2005. Kohti kuntouttavaa sosiaalityötä. Aktivointi ja työllistymisen tukeminen sosiaalityön ammattikäytäntönä kunnissa. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Työllisyyskatsaus. 2008. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 9.5.2008.

<http://www.tem.fi/files/19319/MAALIS08.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2007. Työttömyystietoja TE-keskuksittain ja kunnittain keskimäärin vuonna 2007. Viitattu 11.5.2008.
<http://www.tem.fi/files/18380/tekkun07.pdf>.

Liite 1. Kyselylomake

Kysely vuonna 2006 Muuramen työpajalla olleille

Vastaa ympäröimällä oikea vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan.

Taustatiedot

1. Sukupuoli

1. Nainen
2. Mies

2. Ikä?

1. alle 17 v
2. 17-24 v
3. 25-28 v
4. 29-39 v
5. 40-50 v
6. yli 50 v

3. Kuinka pitkään pajajaksosi kesti? _____ kuukautta _____ päivää

4. Missä tehtävissä olit pajalla?

5. Työskentelitkö työpajalla:

1. Palkkatuella
2. Työharjoittelussa
3. Työelämävalmennuksessa
4. Siviilipalveluksessa
5. Kuntouttavassa työtoiminnassa
6. Työkokeilussa
7. Koulun työelämään tutustumisjaksolla

6. Mitä kautta ohjauit pajalle? Minut lähetti:

1. Sosiaalityöntekijä
2. Työvoimanpalvelukeskus (TYP)
3. Työvoimatoimisto
4. Peruskoulu
5. Ammattikoulu
6. Kaveri
7. Tulin omatoimisesti
8. Mielensterveystoimisto
9. Muu, mikä? _____

7. Mistä sait tiedon Muuramen työpajan toiminnasta?

1. Sosiaalityöntekijältä
2. Työvoimanpalvelukeskuksesta
3. Työvoimatoimistosta
4. Peruskoulusta
5. Ammattikoulusta
6. Kavereilta
7. Mielenterveystoimistosta
8. Muualta, mistä? _____

8. Kuinka terveydentilasi huomioitiin pajajakson suunnittelussa ja toteutuksessa?

1. hyvin
2. kohtalaisesti
3. huonosti

9. Mikäli vastasit edelliseen kysymykseen huonosti, perustele vastauksesi:

Työllistyminen

10. **Heti** (kahden viikon sisällä) **pajajaksosi päätyttyä**, olitko:

1. töissä
2. opiskelemassa
3. työvoimapolitiisessa koulutuksessa
4. työtön
5. muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä
6. muualla, missä? _____

11. Jos työllistyit, **kuinka nopeasti työllistyit** pajajakson päätyttyä?

1. 0-1 kk
2. 2-6 kk

12. Mikä on **tilanteesi tällä hetkellä**, oletko:

1. töissä
2. opiskelemassa
3. työvoimapolitiisessa koulutuksessa
4. työtön
5. muussa työvoimapolitiisessa toimenpiteessä
6. muualla, missä? _____

13. Mikäli vastasit **kahteen edelliseen kysymykseen kumpaankin työtön**, millaisiksi arvioisit työllistymismahdollisuutesi jatkossa?

1. hyvät
2. kohtalaiset
3. heikot

14. **Jos arvioit työllistymisen mahdollisuutesi heikoiksi**, mistä arvelet sen johtuvan?

1. Ei riittävää koulutusta
2. Ei omaa motivaatiota hakea töitä
3. Ei riittäviä työnhakutaitoja
4. Liian vanha
5. Liian nuori
6. Ei ole tarjolla omaa koulutusta vastaavaa työtä
7. Tarjolla olevat työt liian kaukana
8. Ei uskallusta hakea töitä
9. Muu syy, mikä _____

Ohjaus ja työtehtävät pajalla

15. Oliko **perehdytys töihin** pajajaksosi alussa:

1. Hyvä / riittävä
2. Kohtalainen
3. Huono / riittämätön
4. Minua ei perehdytetty koska, _____

16. Saitko **ohjausta** töissäsi:

1. Sopivasti
2. Liian vähän
3. En ollenkaan, koska _____

17. Saitko pajajakson aikana **ohjausta työhaussa**?

1. Riittävästi
2. Liian vähän
3. En ollenkaan, koska _____

18. Saitko pajajakson aikana **ohjausta opintoihin hakeutumisessa**?

1. Riittävästi
2. Liian vähän
3. En ollenkaan, koska _____

19. Olivatko työajat:

1. Sopivat
2. Epäsopivat

20. Jos työajat olivat epäsopivat, niin millaiset niiden olisi pitänyt olla?

21. Mitä mieltä olet **työtehtävistä** pajajakson aikana, olivatko ne:

1. Mielekkäitä
2. Monipuolisia
3. Liian helppoja
4. Liian haastavia / vaikeita

22. Mitkä asiat auttaisivat työelämään siirtymisessä pajajakson jälkeen?

Tavoitteet

23. Mitä tavoitteita asetit pajajaksolle jakson alussa?

24. Saavutitko tavoitteesi?

1. kyllä
2. osittain
3. en

25. **Jos saavutit tavoitteesi osittain tai et ollenkaan**, mistä arvelet tämän johtuvan?

Elämänhallinta ja sosiaaliset taidot

26. Kuinka pajajakso vaikutti **kokonaiselämäntilanteeseesi**?

1. Auttoi saavuttamaan selkeän päivärytmin
2. Auttoi löytämään töitä
3. Auttoi löytämään opiskelupaikan
4. Motivoi "aloittamaan uuden elämän"
5. Auttoi hallitsemaan taloudenhoitoa ja rahankäyttöä
6. Antoi uusia ystäviä
7. Ei vaikuttanut lainkaan
8. Muuta, mitä? _____

27. Mitä voit tehdä, jotta voit vaikuttaa omaan elämääsi?

28. Mitä teet, kun kohtaat **vastoinkäymisiä** elämässäsi?

29. Missä seuraavista sosiaalisista taidoista kehityit pajajakson aikana? (ympyröi taidot, jotka paranivat pajajakson aikana)

1. kuuntelu-keskustelutaidot
2. ilmaisutaidot
3. kritiikin antaminen ja vastaanottaminen
4. ryhmätyötaidot
5. erilaisuuden sieto
6. toisen tunteiden huomioon ottaminen
7. myötäeläminen
8. itsekontrolli
9. ristiriitojen välttäminen
10. ongelmanratkaisutaidot
11. neuvottelutaidot
12. päätöksentekotaidot
13. auttaminen
14. konfliktien hallinta
15. seurauksien ajattelu ("sillä mitä teen, on seurauksia")
16. stressinhallinta
17. optimismi ja positiivinen ajattelu
18. en kehittynyt lainkaan

Kiitos vastauksestanne!

Liite 2. Saatekirje**Saate****3.12.2007**

Hei!

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen opinnäytetyötä Muuramen työpajan toiminnan vaikuttavuudesta työllistymisen ja elämänhallinnan näkökulmasta. Vaikuttavuutta selvitetään postikyselyn avulla. Kysely lähetetään kaikille vuonna 2006 työpajalla työskennelleille. Kyselyn tuloksia käytetään opinnäytetyöni materiaalina. Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Muuramen työpajan toiminnan kehittämisessä entistä enemmän asiakkaiden tarpeita vastaavaksi, joten vastauksesi on erittäin tärkeä.

Kysely sisältää kysymyksiä pajajaksosta, pajakson jälkeisestä ajasta sekä elämänhallinnasta ja sosiaalista taidoista. Vastaa ympyröimällä oikeaksi katsomasi vaihtoehto tai kirjoita vastauksesi sille varattuun tilaan. Mikäli sinulla on kyselyä koskevia kysymyksiä, voit soittaa yksilövalmentaja Tuija Hämäläiselle, gsm 040 756 0063.

Palauta kysely oheisessa palautuskuoressa, jonka postimaksu on valmiiksi maksettu. Palauta kysely pikaisesti, kyselyn viimeinen **palautuspäivä on 14.12.2007**.

Kyselyyn vastanneena, olet lämpimästi tervetullut joulupurolle Muuramen työpajalle 14.12.2007 kello 9.30 – 10.30.

Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä henkilöllisyytesi paljastu missään vaiheessa.

Lämmin kiitos avustasi!

Terveisin,

Marjut Salmela

Sosionomi (AMK)-opiskelija

Jyväskylän ammattikorkeakoulu